

MDAG

M U L T I S C I P L I N A R Y A P P R O A C H E S
W I T H G E O G R A P H Y

Başvuru 01.05.2025 Received | Kabul 21.06.2025 Accepted
E-ISSN: 2980-1141 | <https://www.mdag.com.tr>
Cilt 3, Sayı 2 (2025), ss. 131-153
Doi.,

Atıf Bilgisi / Reference Information

Suleymanlı, L., (2025). Köleliğin Hukuki ve Coğrafi Dönüşümü: Antik Roma'dan Günümüze Küresel Bir İnsan Hakları Sorunu. *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 3(2), 131-153.

Köleliğin Hukuki ve Coğrafi Dönüşümü: Antik Roma'dan Günümüze Küresel Bir İnsan Hakları Sorunu

The Legal and Geographical Transformation of Slavery: A Global Human Rights Issue from Ancient Rome to the Present Day

Laman SULEYMANLI

Doktorant, Ankara Üniversitesi, suleymanlileman1@gmail.com

ÖZET

Antik Roma'dan günümüze kadar kölelik uygulamaları, tarih boyunca insanlık üzerinde derin etkiler bırakan bir olgu olarak varlığını sürdürmüştür. Bu çalışma, kölelik uygulamalarının tarihsel süreçteki gelişimini, toplumsal, ekonomik ve hukuki boyutlarıyla ele almayı amaçlamaktadır. Antik Roma'da kölelik, tarım, maden işletmeleri ve ev hizmetlerinde yoğun bir şekilde kullanılırken, ekonomik sistemin temel taşlarından biri olmuştur. Roma hukukunda kölelerin statüsü, hakları ve özgürleşme yolları belirgin bir şekilde tanımlanmıştır. Orta Çağ'da feodal sistemle şekil değiştirerek devam eden kölelik, Yeni Çağ'da özellikle transatlantik köle ticaretiyle küresel bir boyut kazanmıştır. Sanayi Devrimi ve modernleşme süreçleri ile kölelik sistemine karşı mücadeleler hız kazanmış, 19. yüzyıldan itibaren birçok ülkede hukuken kaldırılmıştır. Ancak günümüzde, insan ticareti ve zorla çalıştırma gibi çağdaş kölelik biçimlerinin varlığı, bu sorunun hala çözülmediğini göstermektedir. Bu çalışma, kölelik uygulamalarının tarihsel gelişimi incelenmekte, farklı dönemlerdeki kölelik pratiklerinin nedenleri ve sonuçları analiz edilmektedir. Ayrıca, modern dünyada köleliğin devam eden formları ve bu sorunla mücadele yöntemleri ele alınmaktadır. Çalışma, tarihsel perspektifi koruyarak köleliğin toplumsal, ekonomik ve insani boyutlarına ışık tutmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kölelik tarihi, kölelerin statüsü, kölelik ve insan hakları, çağdaş kölelik.

ABSTRACT

From Ancient Rome to the present, slavery practices have endured as a phenomenon leaving profound impacts on humanity throughout history. This study aims to examine the historical development of slavery practices, addressing their social, economic, and legal dimensions. In Ancient Rome, slavery was extensively utilized in agriculture, mining, and domestic services, forming a cornerstone of the economic system. Roman law clearly outlined the status, rights, and emancipation pathways for slaves. During the Middle Ages, slavery evolved within the feudal system, while in the Early Modern Period, it gained a global dimension, particularly through the transatlantic slave trade. The Industrial Revolution and modernization processes spurred intensified efforts to combat slavery, leading to its legal abolition in many countries by the 19th century. However, contemporary forms of slavery, such as human trafficking and forced labor, continue to demonstrate that the issue remains unresolved. This research explores the historical progression of slavery, analyzing its causes and consequences across different periods. It also investigates the persistence of modern slavery and strategies for addressing this enduring issue. By maintaining a historical perspective, the study seeks to illuminate the social, economic, and humanitarian dimensions of slavery.

Keywords: Slavery history, status of slaves, slavery and human rights, modern slavery.

Giriş

Kölelik, insanlık tarihinin en eski ve en tartışmalı uygulamalarından biri olarak, ekonomik, toplumsal ve hukuki sistemlerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Pakalın, 1982). İnsanların diğer insanlar üzerinde mülkiyet hakkı kurduğu bu sistem, tarih boyunca farklı coğrafyalarda, kültürlerde ve dönemlerde çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır (Akaydın, 2002). Antik Roma'dan günümüze kadar uzanan süreçte kölelik uygulamaları, dönemin ihtiyaçları, ekonomik yapıları ve ideolojik yaklaşımları doğrultusunda değişim göstermiştir (Sak, 1987). Bu bağlamda, köleliğin yalnızca geçmişin bir sorunu değil, modern dünyada da farklı formlarda devam eden bir insanlık meselesi olduğu görülmektedir (Çelik, 2020).

Antik Roma'da kölelik, özellikle tarım, inşaat, maden işletmeleri ve ev içi hizmetlerde yaygın olarak kullanılan bir sistemdi (Karakulak, 2020). Roma hukuku, kölelerin statüsünü ve özgürleşme süreçlerini ayrıntılı şekilde düzenlemiş, köle emeği Roma ekonomisinin temel dinamiklerinden biri haline gelmiştir (Akaydın, 2002). Ancak bu sistem, Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte farklı bir boyut kazanmış ve Orta Çağ boyunca feodal yapılar içerisinde farklı türlerde emek sömürüsü biçimlerine dönüşmüştür (Parlatır, 2010). Yeni Çağ'da ise kölelik, transatlantik köle ticareti ile küresel bir düzeye ulaşmış, milyonlarca insanın hayatını derinden etkilemiştir (Tokyürek, 2021).

Modern çağda hukuki düzenlemeler ve insan hakları mücadelesi ile kölelik sisteminin resmen sona erdiği iddia edilse de, insan ticareti, zorla çalıştırma ve borç köleliği gibi çağdaş kölelik biçimlerinin varlığı, bu sorunun hala çözüme kavuşturulamadığını göstermektedir (Karakulak, 2020). Kölelik, yalnızca geçmişte yaşanan bir tarihsel olgu değil, günümüzde de çözülmesi gereken karmaşık bir sorun olarak insanlığın karşısında durmaktadır (Kafesoğlu, 2015).

Bu çalışma, kölelik uygulamalarının tarihsel gelişimini, ekonomik ve toplumsal etkilerini ve günümüzde devam eden modern kölelik biçimlerini ele almayı amaçlamaktadır (Duman, 2011). Çalışmada, köleliğin tarihsel süreç içerisindeki dönüşümleri detaylı bir şekilde analiz edilmekte ve bu dönüşümlerin insanlık üzerindeki etkileri ortaya konulmaktadır (Tolendo, 1994). Giriş bölümü, konunun önemi, kapsamı ve bu alandaki temel sorunsalları tartışarak, araştırmanın amacını ve yöntemini açıklamaktadır (Erdem, 2004).

Ancak kölelik, bu tarihsel süreçle birlikte tamamen ortadan kalkmamıştır. Günümüz dünyasında, kölelik resmi olarak yasaklanmış olsa da, "modern kölelik" adı verilen yeni kölelik biçimleri ortaya çıkmıştır. Modern kölelik, genellikle gizli, örgütlü ve karmaşık bir yapıya bürünerek, geçmişteki açık ve resmi kölelik uygulamalarından farklılık gösterir. İnsan ticareti, zorla çalıştırma, çocuk işçilik, borç esareti, ev içi kölelik gibi olgular, modern kölelik türlerinin başlıcalarıdır ve dünya çapında halen büyük bir sorundur. Modern köleliğin en belirgin özelliği, insanların zorla ve genellikle aldatılarak veya ekonomik koşulların zorlamasıyla köleleşmesidir. Ayrıca bu süreç, yalnızca gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de yer alabilmektedir. Dolayısıyla, kölelik sadece ekonomik bir mesele olmaktan çıkıp, aynı zamanda derin bir insan hakları sorunu haline gelmiştir.

Bugün, dünya genelinde yüzbinlerce insan, zorla çalıştırılmakta ve insan ticareti yapılmaktadır. Çocuk işçilik, özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaygın bir sorundur. Çocuklar, ailelerinin ekonomik zorlukları nedeniyle kölelik, fuhuş ve dilencilik gibi sömürücü işlerde çalıştırılmaktadır. Bu durum, çocukların eğitimsiz kalmalarına ve sağlıklı gelişim süreçlerinden mahrum kalmalarına yol açmakta, çocukların en temel hakları olan eğitim, sağlık ve güvenlik gibi alanlarda büyük ihlaller yaşanmaktadır. Ayrıca, borç esareti gibi uygulamalar da köleliğin modern dünyadaki yansımalarındandır. Bu sistemde, insanlar, borçlarını ödeyememeleri nedeniyle köleleştirilmekte ve ailelerinden bağımsız bir yaşam sürmeleri engellenmektedir.

Günümüz modern köleliği, tüm bu örneklerle birlikte, köleliğin insanlık tarihindeki en karmaşık ve çelişkili sosyal yapılarından biri olmaya devam etmektedir. İnsan ticareti, zorla çalıştırma,

organ ticareti ve cinsel sömürü gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkan bu uygulamalar, küresel ölçekte ciddi bir insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir. Modern kölelik, yalnızca geçmişin izlerini taşımakla kalmayıp, günümüz toplumlarında ciddi eşitsizlikler ve insan hakları ihlalleri yaratmaya devam etmektedir. İnsan ticareti, çocuk işçilik ve organ ticareti gibi uygulamalar, köleliğin hâlâ küresel bir sorun olarak varlığını sürdürdüğünü ve modern dünyanın bu soruna karşı etkili çözümler üretmekte zorluk yaşadığını göstermektedir. Bu nedenle, köleliğin tüm biçimlerinin sona erdirilmesi, global ölçekte sürdürülebilir bir kalkınma ve eşitlik için temel bir gereklilik haline gelmiştir.

Kölelik Kavramı

1953 tarihli Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme, “kölelik” tanımını içeren ilk uluslararası hukuki belgedir. Köleliğe İlişkin Sözleşme’nin 1. maddesi birinci paragrafında kölelik; “üzerinde mülkiyet hakkına bağlı erk ve yetkilerin kısmen ya da toplu olarak kullanıldığı bir kişinin statüsü ya da durumu” olarak tanımlanmıştır (Altınsoy, 2022). Kölelik, çok boyutlu bir olgu olarak insanı metalaştıran yasal bir kurum niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, köleliği bir insanın mülkiyeti olarak tanımlamak mümkündür. Mülkiyet, insan topluluklarında yaygın şekilde görülen ve gelişmiş hukuk sistemleri tarafından tanınan en geniş kapsamlı yasal haklardan birini temsil etmektedir (Lewis, 2016). Ancak, köle, cansız bir maldan farklı olarak daha karmaşık hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyan bir varlık niteliği taşımaktadır. İnsanlar, çocuk doğurabilmekte, diğer insanlara ya da eşyalara zarar verebilmekte, hastalık kapabilmekte, sırlar öğrenebilmekte veya hatta sahiplerini öldürebilmektedir. Bu tür durumların her biri yasal sonuçlar doğurabilmektedir (DuBois, 2003). Dolayısıyla, Finley’in köleleri “tuhaf bir mülk” olarak tanımlaması son derece isabetli bir değerlendirme olarak görülmektedir (Finley, 1980). Kölelerin yalnızca birer eşya olmaktan çok daha fazlasını ifade ettikleri, sosyal rollerinden emeklerine, inançlarından cinselliklerine kadar geniş bir çalışma alanı oluşturduğu açıkça anlaşılmaktadır (Digest, 2005). Köleliği mülkiyet temelinde ele almak, bu diğer yönlerin göz ardı edilmesi gerektiği anlamına gelmemekte, ancak bu bölümde konu, yasal çerçeveye sınırlı olarak ele alınmaktadır (Freeman, 2003).

Mülkiyetin, toplumlar arasında yapısal olarak ortak bazı özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Honoré, 1961). Köle sahipleri, köleleri üzerinde mülkiyet haklarına sahip olduklarını kabul ettiren bir sisteme sahip olmuşlardır (Hopkins, 1993). Bu sistem, köleler üzerinde geniş yetkiler tanımakta, onların çalışma koşulları ve kimler tarafından çalıştırılacakları konusundaki kararları efendilere bırakmaktadır. Ayrıca, kölelerin emeğinden elde edilen gelir üzerinde de köle sahipleri hak sahibi olmaktadır (Hunnigs, 2011).

Köleliğin, insan mülkiyeti olarak ele alınması konusunda genel bir uzlaşma bulunmasına rağmen, Patterson mülkiyet kavramının genelde yanlış anlaşıldığını belirtmektedir (Homer, 2006). Köleliğin yasal haklardan çok sosyal etkilerine odaklanması gerektiğini savunmaktadır. Geleneksel tanımlarla çelişmeden, kölelik olgusunu bireyin yaşamı ve toplumsal statüsü üzerindeki etkiler üzerinden değerlendirmektedir (Köroğlu, 2015). Patterson, köleliği, doğuştan yabancılaşma ve genelde onursuz bireyler üzerinde sürdürülen sürekli şiddet ve egemenlik biçimi olarak tanımlamaktadır. Doğuştan yabancılaşma kavramı, kölelerin aile ve akrabalık bağlarının hukuki ve toplumsal anlamda geçersiz olduğunu ifade etmektedir (Marcovitz, 2015). Bu durum, köle anne ve babaların çocukları üzerindeki haklarının tamamen efendilerin kontrolüne bırakıldığı ve bu çocukların rıza aranmaksızın başka efendilere satılabileceği anlamına gelmektedir (Patterson, 1982).

Kölelik olgusunu mülkiyet temelinde açıklamak için iki farklı yaklaşım bulunmaktadır (Renfrew ve Bahn, 2017). Birinci yaklaşım, mülkiyetin tüm toplumlarda ortak olan evrensel bir kavram olduğu varsayımına dayanmaktadır (Raaflaub, 2007). İkinci yaklaşım ise, mülkiyet hakkının varlığını belirlemek için belirli yapısal kriterlerin dikkate alınmasını öne sürmektedir. Bu bağlamda, mülkiyet

hakkı toplumlar arasında üç temel noktada farklılık gösterebilmektedir: 1) Kimlerin mülkiyet hakkına sahip olabileceği (örneğin, Atina'da yabancıların toprak sahibi olamaması), 2) Nelerin mülkiyet konusu yapılabileceği, 3) Mülkiyet hakkına getirilen kısıtlamalar (Patterson, 1982).

Köleliğin Tarihçesi

Kölelik, insanlık tarihinde ilk insanların yerleşik düzene geçmesi, tarım ve hayvancılıkla uğraşmaya başlaması, ilk şehir devletlerinin ortaya çıkışı ve toplumsal sınıfların oluşmasıyla birlikte şekillenmiştir (Malay, 2010). Bu süreçlerin ardından kölelik, pek çok milletin ve devletin sosyal ve ekonomik yapısında sürekli bir yer edinmiştir (Pirenne, 2013). Eskiçağ toplumlarında kölelik, değişen toplumsal düzenin bir sonucu olarak kaçınılmaz bir hal almıştır. Devletlerarasındaki mücadeleler, ekonomik ihtiyaçlar ve dini yapılarla bağlantılı toplumsal dönüşümler, kölelik olgusunun ortaya çıkmasına ve bu sisteme duyulan gereksinimin artmasına neden olmaktadır (Bakır, 2016). Sonuç olarak, "Beşerin kalkınmasını yine beşer sağlar" anlayışı, antik dönemlerden günümüze kadar varlığını korumaktadır (Lengelle, 1993).

Kölelik sisteminin izlerine ilk olarak antik yazıtlarda rastlanmaktadır. Sümerler, Babil, Eski Mısır, Akatlar, Asurlar gibi Mezopotamya uygarlıklarında; Hint, Çin gibi Asya medeniyetlerinde; Eski Yunan ve Roma toplumlarında kölelik oldukça yaygın bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, İslamiyet öncesi "cahiliye dönemi" Arap toplumlarında ve Bozkır'ın atlı göçebe medeniyetini temsil eden Türklerde, köleliğin sınırlı da olsa varlığı bilinmektedir (Bakırezen, 2008).

Eskiçağ Uygarlıklarında Kölelik

Mezopotamya'da ilk şehir devletlerini kuran Sümerlerde kölelikle ilgili ilk hukuki düzenlemelerin yapıldığı bilinmektedir (Dinçer, 2017). Bu düzenlemelerin Urukagina Kanunlarında yer aldığı görülmektedir. Sümer tabletlerinde kölelerin sosyal konumlarına ve özgürlüklerine dair bilgiler dağınık şekilde yer almaktadır (Freeman, 2003). Sümerlerde kölelerin büyük bir kısmı savaşlar sonucunda ortaya çıkmaktaydı. Bunun yanı sıra borçların ödenememesi de köleliğe neden olmaktaydı. Borcunu ödeyemeyen kişi, eşini ya da çocuğunu en fazla üç yıl köle kalmak üzere alacaklıya teslim etmek zorunda kalmaktaydı (Kuhrt, 2017). Bu durum, özgür bireylerin bile hukuk kurallarına uymadıkları takdirde köle statüsüne düşebileceğini göstermektedir. Sümerlerde köleler mülk edinme ve birikim yapma hakkına sahip olmaktaydı ve bu birikimlerle özgürlüklerini satın alabilmekteydiler (Bahar, 2019). Köleler, diğer kölelerle ya da özgür bireylerle evlenebilmekteydi ve bu evliliklerden doğan çocuklar özgür kabul edilmekteydi (Tosun ve Yalvaç, 1989). Bu çocuklar, mirastan özgür bireylerin çocuklarıyla eşit şekilde pay almaktaydı. Ancak köleler aynı zamanda bir mal olarak görülmekte, sahipleri tarafından dövülmekte, damgalanmakta ve farklı şekillerde kullanılmaktaydı (Bahar, 2019).

Sümerlere benzer bir kölelik sistemi Akadlarda da görülmektedir. Ancak Akadlarda borç nedeniyle köleleştirilen kişi sadece kendisi değil, ailesiyle birlikte köle statüsüne geçmekteydi (Tutkaoğlu, 2020). Köleler ağır cezalara maruz kalmaktaydı; örneğin, bir kölenin başka bir köleyi öldürmesi durumunda idam cezası uygulanmaktaydı (Saygılı, 2015).

Babillerde ise kölelik Hammurabi Kanunları ile düzenlenmiş olup toplum, üst sınıf, orta sınıf ve köleler olmak üzere üçe ayrılmaktaydı (Roth, 1995). Hammurabi Kanunları kölelikle ilgili ağır cezalar içermekteydi. Bir kölenin çalınması durumunda hırsız ölüm cezasıyla karşılaşmaktaydı. Kaçan bir köleyi saklayanlar da ölümle cezalandırılmaktaydı, ancak kayıp bir köleyi sahibine getiren kişiye ödül verilmekteydi (Akyüz, 2020). Kadın köleler, çocuk doğurmadıkları takdirde satılabilmekteydi, ancak çocuk doğurmaları durumunda evde saygınlık kazanabilmekteydi. Sahiplerinden doğan çocuklar, özgür bireylerin çocuklarıyla miras hakkını eşit şekilde paylaşmaktaydı (Kuhrt, 2010).

Asur Kanunları köleliği düzenleyen bir başka sistem olarak bilinmektedir. Asur toplumunda borçlarını ödeyemeyen kişiler ve aile üyeleri köle olmaktadır (Yalvaç, 1989). Kaçan kölelere ağır cezalar verilmekte, bu şekilde sahiplerinin ekonomik hakları korunmaktaydı. Ayrıca, kadınların başlarını örtme zorunluluğu bulunmakta ve bu kurala uymayanlar cezalandırılmaktaydı (Bauer, 2015).

Eski Mısır'da kölelik, devletin farklı alanlarında yoğun şekilde kullanılmıştır (Koroğlu, 2006). Saraylar ve piramitler köle emeğiyle inşa edilmekte, köleler devlet malı olarak kabul edilmekteydi (Memiş, 2002). Zaman içinde kölelere bazı haklar tanınmış, kanunlarda yapılan değişikliklerle kölelerin hakları geliştirilmiştir. Örneğin, bir köleyi öldürmenin cezası idam olarak belirlenmiştir (Sevinç, 2008).

Antik Yunan'da kölelik, toplumun vatandaşlar, yabancılar ve köleler olarak ayrıldığı bir sistem içinde varlık göstermekteydi (Tiro, 2020). Köleler, taşınır mal gibi işlem görmekte ve haklardan tamamen yoksun bırakılmaktaydı. Drakon Yasaları, borcunu ödeyemeyenlerin köleleştirilmesine izin vermektedir, ancak Solon Yasaları, borç nedeniyle köleleştirilmeyi yasaklamış ve bu uygulamayı sona erdirmiştir (Akurgal, 2006).

Roma'da Kölelik

Roma'da kölelik, toplumun temel yapı taşlarından biri olarak uzun bir süre varlığını sürdürmüştür. Kölelik, ya doğuştan ya da sonradan köleleştirme yoluyla gerçekleşmekteydi (Wiedemann, 1981). Cumhuriyet döneminde yapılan savaşlar, çok sayıda esirin köle statüsüne geçmesine neden olmuştur (Vernant, 2017). Bu kişiler tarım, denizcilik ve hizmet sektörlerinde yoğun şekilde çalıştırılmaktaydı. Sicilya'daki bağ ve zeytin tarlalarında köleler ağır iş gücünden sorumlu tutulmuş, tarım işçileri zincirlenerek kontrol altında tutulmaktaydı (Schiavone, 2009). Kölelerin sayılarının açıkça görülmesi halinde tehlike yaratacağı düşüncesiyle, onları ayırt edecek özel kıyafetlerin kullanılması fikrinden vazgeçilmiştir (Rodgers, 2020).

Kölelerin ekonomik değeri yeteneklerine bağlı olarak artış göstermekteydi (Aiskhylos, 2020). Çeşitli alanlarda, tarımdan öğretmenliğe kadar farklı işlerde görevlendirilmekteydiler. Savaş esiri köleler sık sık isyan başlatmış, bunlardan en büyüğü Spartacus'un liderliğinde gerçekleşmiştir (Wiedemann, 1981). Bu ayaklanmalar, kölelerin daha katı kurallarla yönetilmesine yol açmıştır (Umur, 2010).

Roma'da köleler evlenme hakkına sahip olmamakta, mal statüsünde değerlendirilmekteydi (DiMarzo, 1984). Azat edilen köleler özgürlüklerine kavuştuklarında bile tam anlamıyla eşit haklara sahip olamamaktaydı (Kardeş, 1963). Roma hukukuna göre azat edilenlerin, birkaç kuşak sonra özgür bireylerle eşit statüye erişmeleri mümkün olmaktaydı. Justinianus Dönemi'nde yapılan düzenlemelerle köleler, yarı özgür bir statüye yaklaşmıştır (Buckland, 2010).

Ekonomik ve fiziksel güce sahip olmayan bireyler, kölelikten kurtulma şansı bulamamış, toplumun en alt tabakasında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmıştır (Cambridge, 2010). Köleler, efendilerinin kontrolü altında, ekonomik ve sosyal haklardan yoksun şekilde yaşamaya devam etmekteydi (Diakav ve Kovalev, 2019).

İslâmiyet Öncesi Türk Toplumunda Kölelik

Türklerin İslamiyet'i kabulünden önceki dönemlerde, Orta Asya Türk devletlerinde kölelik kurumunun izlerine rastlanmaktadır (Duman, 2011). Çin kaynaklarında, Türk ve Moğol topluluklarında köleliğin mevcut olduğu belirtilmektedir (Koçak, 2011). Kölelerin evlendirilmediği ve kadınların esir olarak vergi yerine verildiği bilgisi, bu döneme ait sosyal ve ekonomik yapıya ışık tutmaktadır (Göçmen, 2015). Ayrıca bazı Türk kavimlerinin, köle kelimesinin kökenine işaret eden

isimler taşıdığı görülmektedir (Ertaş, 2021).

Hun Devleti'nde kölelik, toplumun tamamını kapsayan bir uygulama olmamakla birlikte, özellikle savaşlardan elde edilen esirler üzerinden devam etmekteydi (Ertaş, 2021). Çin ile yapılan savaşlar sonrasında ele geçirilen esirler, çoğunlukla ev işleri, hayvan bakımı veya tarlalarda çalıştırılmakta ve bazı durumlarda özgürlükleri para karşılığında satın alınabilmekteydi (Yılmaz, 2021). Bu durum, kölelerin ekonomik bir değer olarak kabul edildiğini göstermektedir (Salihoğlu, 2019).

Göktürk Devleti'nden kalan belgelerde "kul" kelimesi defalarca geçmekte, ancak tarımsal faaliyetlerin sınırlı olması nedeniyle toprak köleliği bulunmamaktadır (Salihoğlu, 2019). Göktürklerin savaşçı yapısı, yağma ve esir alma uygulamalarını öne çıkarmaktadır (Aktoprak, 2007). Bu dönemde esirlerin köle olarak değerlendirildiği, ancak siyasi alanda güçsüz kalanların da küçük düşürücü ifadelerle köle olarak nitelendirildiği görülmektedir (Özkan, 2019).

Uygur toplumunda ise kölelik hem ekonomik hem de hukuki bir olgu olarak yer almaktaydı (Sak, 1987). Kölelerin sahiplerinin izniyle evlenebildiği, azat edildikleri veya miras bırakıldıkları bilinmektedir (Taşbaş, 2018). Köleler az sayıda oldukları için değerli görülmekte ve yüksek fiyatlarla alınıp satılmaktaydı (Yaka, 1995). Bu bilgiler, Uygurların kölelik sistemini sosyal yaşamlarına uyarladıklarını ve belirli kurallara bağladıklarını göstermektedir (Yaka, 1995).

Türk İslâm Devletlerinde Kölelik

Türklerin X. yüzyıldan itibaren İslamiyet'i benimsemeye başlamasıyla kölelik kurumu farklı bir anlam kazanmış ve daha insani bir yapıya dönüşmüştür (Parlatır, 2010). İslam devletlerinde ortaya çıkan ve yaygınlaşan Gulam Sistemi, özellikle idari ve askeri yapılarda önemli bir rol oynamaktadır. Bu sistem, devletlerin temel unsurlarından biri haline gelmiştir (Göksu, 2011).

Türk devletlerinde, Harzemşahlar, Gazneliler, Karahanlılar ve Selçuklular dönemlerinde de kölelik yaygın bir uygulama olarak görülmektedir (Parlatır, 2010). Örneğin, Harzemşah hükümdarı Anuş Tigin bir köle olarak yükselmiş, Gazne hükümdarı Alptegin ise kölesini kızıyla evlendirmiştir. Bu tür örnekler, kölelerin sosyal ve siyasi hayatta önemli konumlara ulaşabildiğini göstermektedir (Nuhoğlu, 2013).

Selçuklular döneminde kölelik, savaşlarla elde edilen esirler üzerinden yaygınlaşmış, köleler toplumun çeşitli alanlarında kullanılmak üzere eğitilmiştir (Altunsoy, 2019). Orduda ve devlet yönetiminde hizmet eden gulamlar, genellikle küçük yaşlarda alınarak eğitim görmüş ve yeteneklerine göre önemli görevlere atanmıştır (Gordlevski, 1988). Bu sistem, Selçuklu Devleti'nin askeri ve idari yapısına katkı sağlamaktadır (Kazvini, 2015).

Saraylarda görev alan gulamlar, misafirlere hizmet etmekten devlet yönetiminde görev almaya kadar çeşitli sorumluluklar üstlenmiştir (Kesik, 2021). Anadolu Selçuklu hükümdarı Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın köleleri azat etmesi, halk arasında takdirle karşılanmış ve İslamiyet'in bölgede yayılmasını hızlandırmıştır (Köymen, 1993). Selçuklu Devleti, Gulam Sistemi sayesinde hem güçlü bir ordu hem de güvenilir devlet görevlileri yetiştirmiş bulunmaktadır (Göksu, 2007).

Yahudilik ve Hristiyanlıkta Kölelik

Semavi dinler olan Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet, sosyal yapıları düzenlerken kölelik olgusunu da kabul etmiş bulunmaktadır (Parlatır, 1987). Eski Ahit ve Yeni Ahit'te kölelikle ilgili çeşitli hükümlere yer verilmekte, bu dinlerin etkisi altındaki toplumlarda sınıfsal ayrımların olduğu görülmektedir (Parlatır, 1987).

Tevrat'ta kölelikle ilgili hükümlere ve kölelerin haklarına dair ayrıntılar yer almaktadır. Yahudilikte, İbrani halkının kendi dindaşlarını köle edinmesi kısıtlanmış olsa da, bu yasağın zaman zaman aşıldığı anlaşılmaktadır (Kazvini, 2015). Kölelik genellikle satın alma veya savaşlarda esir

düşme yoluyla gerçekleşmektedir (Çakır, 2014). Ayrıca borçların ödenememesi durumunda kişinin kendisini ya da ailesinin köle olarak verilmesi de Tevrat'ta ifade edilmektedir. Kölelerin özgürlüklerine kavuşmaları için belirli koşullar tanımlanmış, örneğin bir kölenin dişinin kırılması gibi durumlarda hürriyet kazanması mümkün olmuştur (Altunsoy, 2019). İbrani köleler için belirlenen altı yıllık süre zarfında kölelerin bazı haklarının korunması gerektiği de hükme bağlanmıştır.

Hristiyanlıkta ise İncil, kölelik ve efendilik ilişkisini adalet temelinde ele almaktadır. Kölelerin gönüllü olarak çalışması gerektiği vurgulanmakta, kölelik bir hizmet biçimi olarak tanımlanmaktadır (Akbel, 2017). Ancak kölelerin azat edilmesine dair doğrudan bir bilgi İncil'de yer almamaktadır. Avrupa'da Kilise, feodal beylerin yerel halk ve köleler üzerinde çalıştırma hakkını desteklemiş, kölelik olgusunu meşru görmüştür. İncil'de kölelere, dini bir motivasyon kazandırılarak sosyal statülerinin inançla ilişkilendirilmesi öne çıkarılmış bulunmaktadır (Akbel, 2017).

İslâm'da Kölelik

İslamiyet öncesi Cahiliye döneminde, Arap toplumlarında kölelik yaygın bir uygulama olarak görülmektedir (Çakır, 2014). Toplum; özgür bireyler, mevâlî ve köleler olmak üzere sınıflara ayrılmış durumdadır (Akbel, 2017). Köleler herhangi bir hakka sahip olmamakta, pazarlarda alınıp satılmakta ve miras bırakılabilmektedir (Akbel, 2017). Bu dönemde köleler, toplumsal baskı altında yaşamlarını sürdürmekte, haklarını savunabilecek bir otoriteye erişememektedir (Duman, 2011). Köleler genellikle savaş esirlerinden, korsanlık faaliyetlerinden ya da suç işleyen bireylerden temin edilmekteydi. Ayrıca köle anneden doğan çocukların da köle olarak kabul edilmesi yaygın bir uygulama olmaktadır (Duman, 2011).

İslamiyet, köleliği tamamen kaldırmamış, ancak daha insani bir şekilde düzenlemiştir (Bagatur, 2011). Kur'an-ı Kerim'de kölelerin özgürlüğe kavuşmaları teşvik edilmekte, bu süreç ibadetle ilişkilendirilmektedir (Dikici, 2018). Savaş esirleri için öldürme, fidye karşılığı serbest bırakma ya da köleleştirme gibi seçenekler öngörülmekteydi (Kılıçkaya, 2021). Ancak esirlerin köleleştirilmesi için gayrimüslim olmaları şartı bulunmaktaydı (Kılıçkaya, 2021). Köleliğin temel kaynaklarından biri de köle anneden doğan çocukların durumu olmaktadır; bu çocuklar annelerinin statüsünü taşıırken, özgür anneden doğanlar ise özgür kabul edilmektedir (Hanılçe, 2021).

Kur'an-ı Kerim, kölelere haklar tanımakta ve onları özgürlüğe kavuşturmayı teşvik etmektedir (Yılmaz, 2001). Kölelerin azat edilmesi sevap olarak kabul edilmiş, Hz. Muhammed de bu konuda teşvik edici ifadeler kullanmıştır. Köle azat etmek, İslam toplumlarında yaygın bir uygulama haline gelmiştir (Uyanık, 2017). Manevi ödüllerle desteklenen bu süreç, Müslüman toplumlarda kölelerin özgürleşmesini hızlandırmaktadır (Öztürk, 2014).

Hz. Muhammed, kölelere yaklaşımında onları özgür insanlardan ayırmamış, onlara aynı yemeklerin verilmesini, benzer kıyafetlerin giydirilmesini ve onlara aşırı yük bindirilmemesini istemiştir (Öztürk, 2014). Ayrıca, o dönemde esirlerin köle yapılmadığı, serbest bırakıldıkları veya bir gerekçe ile özgürleştirildikleri kaydedilmektedir (Parlakoğlu, 2018). Hz. Muhammed, kölelerin özgürleşmeleri için çeşitli adımlar atmış, örneğin Zeyd b. Harise ve Ümmü Eymen, Cahiliye döneminde köle olsalar da, onun zamanında özgürlüklerine kavuşmuşlardır (Öztürk, 2014).

Köle sayısının arttığı dönemde, özellikle Hulefâ-yi Raşidin döneminde, savaşlarda elde edilen esirlerin sayısı da artmıştır (Öztürk, 2014). Ancak bu dönemde esirler, çoğunlukla özgür bırakılmış, köle yapılmamıştır. Esirler, Müslümanlar tarafından ihtiyaçları karşılanarak serbest bırakılmıştır. Raşit halifeler de Hz. Muhammed'in sünnetini takip etmiş, köleliğe hoşgörü ile yaklaşmışlardır (Parlakoğlu, 2018). Hz. Ömer'in halifeliğinde, köleler ve özgür insanlar arasındaki fark gözetilmeden, tüm çocuklar eğitim almıştır (Uyanık, 2017).

İslam'da köleler, evlenme hakkına sahiptir, ancak bu evlilik için önce sahiplerinin izni

gereklidir (Küçükalp, 2010). Özellikle erkek köleler için, evlilik mali yükümlülükleri nedeniyle sahibinin onayı şarttır. Kur'an'da köle ve cariyelerle evlenmenin, özgür insanlarla evlenmeye alternatif olabileceği belirtilmiştir (Parlakoğlu, 2018). Ancak kölelerin evliliklerinde, sahibinin rızasının alınması esastır. Ayrıca, köle ve cariyelerin sahiplerine ait olduğu için, bu kişilerin evliliklerinden doğan çocuklar da sahibiyile birlikte kabul edilmiştir (Küçükalp, 2010).

Çok eşlilik konusunda ise, İslam'da eşler arasında adaletin sağlanması gerektiği vurgulanmış, birden fazla evlilik durumunda adaletli davranılmasına özen gösterilmiştir (Köse ve Küçük, 2015). Müslüman olmayan kadınlarla evlenmektense, Müslüman cariyelerle evlenmek daha uygun görülmüştür (Naskali, 2010). Köle ve cariyeler arasında evliliklerde, doğan çocuklar sahibine ait olmakta, ancak belirli durumlar altında, örneğin "Ümm-i Veled" durumu, kölenin özgürlüğünü kazanması sağlanmıştır. Bu kadınlar, özgürlüklerini kazandıktan sonra başka birine satılamazlar (Koncu, 2012).

İslam inancı, bireylerin doğuştan sahip oldukları ya da dışarıdan kazandıkları statüler yerine, kişilerin kendi çabaları ve gayretleriyle elde ettikleri başarıları vurgular (Koncu, 2012). İslam, insanların potansiyellerine dayalı eşitlik ilkesini savunmuş ve bu ilkenin hayata geçirilmesini önemsemiştir (Boratav, 1982). Hz. Muhammed döneminde kölelikten gelen kişiler, uzmanlıkları doğrultusunda çeşitli yönetim pozisyonlarına getirilmişlerdir (Koncu, 2012). İslamda, bir kişinin kökeni ne olursa olsun, hatta köle dahi olsa, yönetici olarak atanmışsa, ona itaat edilmesi gerektiği öğütlenmiştir. Bu duruma örnek olarak, Hz. Muhammed'in döneminde, kölelikten gelen Zeyd b. Hârise'nin yönetici konumunda olduğu görülebilir (Naskali, 2010). Azat edilen köleler de zamanla idari görevlerde önemli yerler edinmişlerdir. Bu yükselme, köle sahiplerinin toplumsal statülerine paralel olarak gelişmiş ve azatlı kölelerin devlet işlerinde daha fazla yer almasına olanak sağlamıştır (Naskali, 2010). İslam tarihindeki çeşitli devletlerde, kölelerin devlet kadrolarında yer aldığı bilinmektedir. Emeviler ve Abbasiler dönemlerinde, özellikle cariyelerin çocukları önemli mevkilerde görev almışlardır. Sarayda cariyelerin sayısı ve etkisi artmış, dolayısıyla bu kişiler büyük bir güç haline gelmişlerdir (Naskali, 2010).

Osmanlı Devleti'nde Kölelik

Kölelik, 19. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş ve İslam dünyasında, Osmanlı Devleti'nde de kendini göstermiştir (Ergin, 2018). Osmanlı'da kölelik sistemi, yerleşik hayata geçişle paralel olarak iş gücü ihtiyacından doğmuştur. İmar ve tarım gibi alanlarda çalışacak işçilere duyulan ihtiyaç ve nüfusun artırılması amacıyla kölelik benimsenmiştir (Ergin, 2018). Osmanlı'da kölelik, 14. yüzyılın başlarında, özellikle Anadolu ve Balkanlar'dan alınan gayrimüslim gençlerle başlamıştır (Akbel, 2017). Bu kişiler, "gulam" veya "kapı kulu" olarak adlandırılmış, yeteneklerine göre devletin çeşitli kademelerinde görev almışlardır. İlk başlarda, kölelerin asker olarak eğitilmesi amaçlanmış, zamanla devletin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında önemli bir yer edinmişlerdir (Kocaaslan, 2019).

Sarayda köleler, iki grupta sınıflandırılmıştır. İlk grup padişaha ve halka hizmet eden kölelerden oluşurken, ikinci grup ise haremdeki gözde ve ikballeri kapsıyordu (Özkan, 2019). Bu kölelere, çeşitli eğitimler verilmiş ve başarılı olanlar yükseltilmiştir. Osmanlı, savaşlardan sonra esirleri, ya fidye karşılığında serbest bırakmış ya da onları köle olarak kullanmıştır (Aktoprak, 2007). Bu süreç ilk olarak Osman Gazi'nin Bizans seferlerinde başlamış ve Orhan Gazi döneminde devam etmiştir. Ancak I. Murad döneminde, savaş esirleri ilk kez köle olarak alınmaya başlanmış, fethedilen yerlerdeki esirler, devlete hizmet etmesi için çalıştırılmıştır (Bagatur, 2011).

Osmanlı'da kölelerin çalıştığı bazı alanlar da vardı. Örneğin, "ortakçı kullar" devletin çiftliklerinde çalışırken, "kesimci kullar" daha özgür bir ortamda görev yapmışlardır (Özmutlu, 2012). Ayrıca, "sığırcı kullar", devletin hayvanlarını besleyen kölelere verilen isimdir (Aktoprak, 2007). Akdeniz'de donanmanın gelişmesiyle "kürekçi" olarak çalışan köleler de mevcuttur. Kapıkulu sistemi

de, kölelerin eğitim alarak orduya katılmasını sağlamıştır (Güler, 2021).

Osmanlı'da kölelik sistemi, yüzyıllar boyunca devam etmiş, ancak Batı'dan gelen fikirlerin etkisiyle 19. yüzyılda değişim göstermiştir (Bayarslan, 2017). Batılı ülkelerin baskıları sonucu, Osmanlı köleliği yasaklamak için çeşitli adımlar atmış, ancak bu yasak, kölelerin yaşamlarını tamamen değiştirmemiştir (Bayarslan, 2017). Köleler, artık farklı unvanlarla anılmaya başlanmış ve ayak işleri yapmaya devam etmişlerdir (Erdem, 2004).

Osmanlı Devleti, insanlara verdiği değer ile onları Batı'dan farklı bir konumda tutmuştur. Özellikle köle kadınlar ve câriyeler, özgürlükleri ellerinden alınmış olsalar da insanî bir muameleye tabi tutulmuşlardır (Akbel, 2017). Bir câriye, bir konakta çalışmaya başladığında, ev halkıyla iç içe olmuş, toplumun bir parçası hâline gelmiştir. Esirler, hem Osmanlı'da hem de Avrupa'da özgürlüklerini kaybetmişlerdir, ancak Osmanlı topraklarında onlara daha insancıl bir yaklaşım sergilenmiştir (Bayarslan, 2017). Bununla birlikte, Osmanlı'nın iktisadi yapısı, kölelik üzerine inşa edilmemiştir (Çelik, 2015). Kölelik, ömür boyu süren bir mahkûmiyet değil, belirli bir süre sonunda sona eren bir durum olmuştur (Aktoprak, 2007). Örf doğrultusunda belirlenen süre sona erdiğinde köleler özgürlüklerine kavuşmuşlardır (Tahiroğlu, 2011).

Köleler, bazı haklara sahip olmuş ve Osmanlı'da onlara gösterilen değer bir kez daha vurgulanmıştır. Bu haklar arasında hayat hakkı, nafaka hakkı ve dava hakkı yer almaktadır (Çelik, 2015). Köleler ve câriyeler, Osmanlı toplumunun derinliklerine kadar işlemiş ve böylece toplumun ayrılmaz bir parçası olmuşlardır (Özmutlu, 2012). Çoğunlukla ev işlerinde çalışan bu kişiler, askeri ve ekonomik alanlarda da görev almışlardır. Ayrıca, Osmanlı topraklarında câriyelerin sayısı kölelerden daha fazladır (Karakulak, 2020).

Osmanlı'da şer'i hukuk, kölelerin durumunu belirleyen önemli bir etkeni. Sahipleri, kölelerine kendi giydikleri kıyafetleri giydirir, aynı yemekleri yedirirdi (Karakulak, 2020). Ancak bazı sahipler, kölelerini suç işlemek için de kullanmışlardır; örneğin, hırsızlık yaptırmışlardır (Koç, 2018). Sakat köleler dilendirirken, câriyeler bazen başka erkeklere satılmış veya fahişelik yapmaları istenmiştir. 1732'deki bir örnekte, Bitli Ömer adında bir esirci ve câriyesi Ayşe cezalandırılmıştır (Altındeğer, 2017). Ömer, câriyelerini hırsızlık yapmaları için gönderirken, bir câriye yakalanmış ve suçunu itiraf etmiştir (Özmutlu, 2012).

Osmanlı'da kölelere evlenme hakkı verilmişti ve sahiplerinin izin vermesi durumunda köleler özgürlüklerine kavuşabiliyor, hatta mal veya hak sahibi olabiliyorlardı (Bagatur, 2011). Haklarını alamayan köleler ise mahkemelere başvurabilişlerdir (Bagatur, 2011). Ayrıca, kaçan köleler "abık" olarak adlandırılmış ve kaçan kölelerin, sahibine geri verilmesi şer'i hukuk gereği idi. Kaçan kölelerin yakalanması oldukça zordu, ancak yakalayan devlet görevlilerine yüksek ödüller veriliyordu (Aksın, 2015).

Osmanlı'da köleler genellikle ipek üretiminde çalıştırılmış, bunun dışında farklı mesleklerde de görev almışlardır (Parlakoğlu, 2018). Bunlar arasında el sanatları, ev temizliği ve ipek işçiliği bulunmaktaydı. Câriyeler ise sûtanne olarak görevlendirilmiş ve bu hizmetten "hızanat hakkı" adıyla süt nafakası alınmıştır (Kılınç, 2015). Ayrıca, köleler bazen seçkin evlerde hizmetçilik yapmış, ancak bu evlerde çalışanların çoğunun cinsel amaçlarla kullanıldığı da söylenmiştir. Köleler, bazen yüksek mevkilere de gelebilmişlerdir. Özellikle câriyeler saraya girmiş, Orhan Bey döneminde başlayan bu uygulama, Fatih döneminde gelişmiştir (Kırlı, 2015).

Köleler, tarım işlerinden çok kürekçilik gibi hizmetlerde çalıştırılmışlardır (Yüksel, 2017). Bu yüzden Osmanlı'daki kölelik, ekonomik açıdan zayıf kalmış ve 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra, köleler daha çok hizmetçilik ve küçük işlerde çalışmaya başlamıştır (Aksın, 2015). Zenginler arasında yaygın olan kölelik, halk arasında pek görülmemekteydi (Kırlı, 2015). İslam hukukunun ahlaki kuralları çerçevesinde, efendiler kölelerine iyi davranmakta, onları kendi çocukları gibi kabul ederek tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar (Kılınç, 2015). Bu sayede köleler, iyi bir eğitim alarak yetiştirilmiştir. Köşklere ise câriyeler odalık, erkek köleler ise ayak işleriyle görevlendirilmişlerdir

(Kılınç, 2015).

Çağdaş Kölelik

Modern kölelik olgusu, Birleşmiş Milletler bünyesindeki Çağdaş Kölelik Formları Çalışma Grubu'nun raporlarıyla ele alınmaktadır. Bu grup, kölelik ve benzeri uygulamaları dünya çapında tespit edip izlemeyi amaçlamakta; sivil toplum kuruluşları ve devletlerden bilgi toplayarak raporlar hazırlamaktadır. Ancak, Kölelik ve Köle Ticaretinin Önlenmesi Sözleşmesi, etkin bir denetim mekanizması oluşturamaması nedeniyle yetersiz kalmış; köleliğin hâlâ sürdüğünü belirten Çalışma Grubu, daha aktif bir izleme sistemi kurmuştur. 1925'teki Kölelik Komisyonu toplantılarında da bu sorunlar tartışılmış, fakat önerilen bilgi toplama ve denetim mekanizmaları, ülkelerin iç işlerine müdahale olarak değerlendirilip reddedilmiştir. 1950 sonrası süreçte, özel raportörler atanarak daha sistematik bilgi toplanmaya başlanmış, 1963 yılında ise EKOSOK, köleliğin devam ettiğini vurgulayarak anket yoluyla bilgi toplanmasını ve kapsamlı rapor hazırlanmasını kararlaştırmıştır (Altınsoy, 2022).

İnsan Ticareti

Modern kölelik uygulamaları arasında en yaygın ve karmaşık biçimlerinden biri olan insan ticareti, küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan ticareti, modern kölelik uygulamalarının diğer türleriyle doğrudan bağlantılıdır ve bu durum, modern köleliğin küresel bir sistem içinde birbirine nasıl bağlı olduğunu ortaya koyar. Özellikle, mağdurların bir ülkeden diğerine taşınmasını gerektiren süreçler, insan ticaretinin yaygın bir uygulama olduğunu göstermektedir. Yaş, cinsiyet, ırk ve mağdurların diğer fiziksel ya da sosyal özelliklerine bağlı olarak değişen bu süreç, farklı biçimlerde uygulanmaktadır. İnsan ticareti, dünya genelinde birçok ülkenin ceza kanunlarında suç olarak tanımlanmıştır ve genellikle uluslararası örgütlü suçlar arasında yer almaktadır. İnsan ticaretinin üç temel aşamadan oluşan bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İlk aşama, mağdurların zorla, tehditle ya da aldatma yoluyla temin edilmesini içerir. Çoğu durumda, mağdurlar iş bulma vaatleriyle kandırılır ya da ekonomik zorluklardan yararlanılarak bu ticarete dahil edilir. İkinci aşamada, mağdurlar genellikle çalıştırılacakları ya da sömürülecekleri yerlere taşınır. Bu taşınma işlemi sırasında mağdurlar yasa dışı yöntemlerle sınır dışına çıkarılır ya da insan tacirleri tarafından gizlice bir yerden başka bir yere götürülür. Son aşama ise mağdurların ulaştıkları bölgelerde sömürülmeleridir. Bu sömürü, çoğunlukla zorla çalıştırma, cinsel istismar, organ ticareti veya başka yasa dışı faaliyetler şeklinde gerçekleşir. İnsan ticaretinin temel amacı çoğu zaman sömürü olsa da, bu ticaretin farklı amaçlarla da gerçekleştirilebildiği bilinmektedir. Örneğin, yasa dışı evlat edinme amacıyla gerçekleştirilen bebek ve çocuk ticareti, insan ticaretinin bir türü olarak değerlendirilmektedir. Bu uygulama, özellikle evlat edinme işlemlerinin sıkı denetimlere tabi olduğu zengin ülkelerde talebin yüksek olmasıyla ilişkilidir. Yasal süreçlerin karmaşıklığı ve uzunluğu nedeniyle, bazı aileler çocuk sahibi olabilmek için yasa dışı yöntemlere başvurmaktadır. Bu durum, yoksul ülkelerde yaşayan insanların ekonomik zorluklardan dolayı çocuklarını satmalarıyla başlayan bir süreç haline dönüşmektedir. Bebek ve çocuklar, yasa dışı yollarla zengin ülkelere götürülerek evlat edinme taleplerini karşılamak için ticaret konusu yapılmaktadır (Arslan, 2004).

İnsan ticareti, diğer modern kölelik uygulamalarını da kapsayabilen bir alan olduğu için, bu suçun mağdurlarının sayısı oldukça fazladır. Örneğin, Birleşmiş Milletler'e bağlı Maiti Nepal gözlemcilerinin raporlarına göre, dünya genelinde her yıl 1 milyondan fazla çocuk cinsel istismar amacıyla insan ticaretine konu olmaktadır. Bu rakamlar, yalnızca çocukları kapsamakla kalmamakta, aynı zamanda yetişkin mağdurları da içermektedir. Yerel bir örnek vermek gerekirse, Hindistan'a her yıl yaklaşık 5.000 ila 7.000 arasında kız çocuğu yasa dışı yollarla kaçırılmaktadır. Bu tür ticaretin bir

diğer boyutu da, yalnızca mağdurların taşınmasından ibaret olmamasıdır. Bazen mağdurlar taşınmak yerine, onların bulundukları yere müşteriler gelmektedir. Bu durum, insan ticaretinin daha geniş bir sistem içinde nasıl işlediğini göstermektedir. İnsan ticareti modern kölelik uygulamalarının önemli bir bileşeni olup, bireylerin hayatlarını kökten etkileyen, küresel bir sorun olarak varlık göstermektedir. İnsan ticaretiyle mücadelede ulusal ve uluslararası çabaların artırılması, hem mağdurların korunması hem de suçluların cezalandırılması açısından büyük bir önem taşımaktadır (Koca, 2022).

Zorla Çalıştırma

Zorla çalıştırma, modern kölelik uygulamaları arasında en yaygın ve derin etkiler yaratan biçimlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Bu uygulama, bireylerin rızası olmaksızın fiziksel, psikolojik ya da ekonomik baskılarla belirli işlerde çalışmaya zorlanması anlamına gelir. Genellikle, mağdurların özgürlükleri tamamen ellerinden alınır ve hem çalışma şartları hem de çalışma süreleri üzerinde hiçbir söz hakları bulunmaz. Zorla çalıştırma, farklı yaş gruplarını etkileyen bir sorun olsa da, özellikle çocuklar bu tür istismara daha fazla maruz kalmaktadır. Çocuklar, zorla çalıştırma sisteminde genellikle ilk tercih edilen grup olarak öne çıkmaktadır. Bunun başlıca nedenlerinden biri, çocukların iş gücü olarak daha düşük maliyetli olmalarıdır. Ayrıca, fiziksel ve psikolojik olarak daha kırılgan olmaları, onların daha kolay manipüle edilmesine ve kontrol edilmesine olanak tanır. İşverenler, çocukların itiraz edememe ya da hak talep edememe durumlarından faydalanarak, onları uzun çalışma saatlerine ve tehlikeli iş koşullarına mahkûm etmektedir. Ancak, çocuk işçilerin sayısının mevcut talebi karşılamadığı durumlarda, yetişkinler de bu sömürü düzeninin bir parçası haline gelmektedir. Bu durum, modern kölelik sisteminin toplumun farklı kesimlerine nasıl yayıldığını ve etkilerini daha geniş bir alana nasıl taşıdığını göstermektedir. Zorla çalıştırma, en çok tarım, madencilik, fabrika üretimi, balıkçılık gibi sektörlerde görülmektedir. Tarım sektöründe, mağdurlar genellikle düşük ücretlerle ya da tamamen ücretsiz şekilde uzun saatler boyunca çalıştırılmaktadır. Çoğu zaman, bu insanlar ağır fiziksel yükler taşımaya, tehlikeli kimyasallara maruz kalmaya ve uygun olmayan yaşam koşullarında barınmaya zorlanmaktadır. Madencilik sektöründe ise durum daha da vahimdir; mağdurlar, ölümcül riskler taşıyan yer altı madenlerinde çalıştırılırken hiçbir güvenlik önlemi sağlanmamaktadır. Fabrika üretimi alanında, özellikle tekstil ve elektronik sektörlerinde zorla çalıştırma oldukça yaygındır. Mağdurlar, aşırı uzun çalışma saatlerine rağmen çok düşük ücretlerle çalıştırılır ve üretim kotasını karşılayamadıklarında fiziksel ya da sözlü şiddetle karşılaşabilirler (Bal, 2019).

Balıkçılık sektörü de zorla çalıştırmanın sıkça görüldüğü bir diğer alandır. Mağdurlar, denizlerde uzun süre boyunca çalışmaya zorlanır ve çoğu zaman gemilerde kapalı kalır. Bu kişiler, özgürlüklerinden tamamen mahrum edilerek kölelik şartlarına yakın koşullarda yaşamaktadır. Sokak dilenciliği, zorla çalıştırmanın daha az dikkat çeken ancak önemli bir başka örneğidir. Çocuklar ve yetişkinler, insan ticareti yapan çeteler tarafından dilenmeye zorlanır ve elde ettikleri paraya el konur. Bunun yanı sıra, yasa dışı faaliyetlerde zorla çalıştırma da oldukça yaygındır. Örneğin, uyuşturucu ticareti ya da kaçakçılık gibi suçların bir parçası haline getirilen mağdurlar, bu sistemin bir parçası olmaya zorlanır. Tüm bu örnekler, zorla çalıştırmanın yalnızca bir iş gücü sömürsü değil, aynı zamanda temel insan haklarının ihlali olduğunu açıkça göstermektedir. Bu uygulama, bireylerin yaşamlarını hem fiziksel hem de duygusal olarak derinden etkilemekte, onların özgürlüklerini ve insan onurunu ellerinden almaktadır. Modern köleliğin bu yaygın biçimiyle mücadele etmek, mağdurların korunmasını sağlamak ve bu suçun faillerini cezalandırmak için ulusal ve uluslararası düzeyde güçlü mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir (Usta, 2021).

Borç Köleliği

Borç esareti, modern kölelik uygulamaları arasında önemli bir yer tutan ve genellikle zorla çalıştırma ile iç içe geçen bir sömürü biçimidir. Bu sistemde, bireyler borçlarını ödeyemedikleri için işverenlerin ya da borç verenlerin kontrolü altına girer ve borçlarına karşılık fiziksel ya da zihinsel emeklerini kullanmaya mecbur bırakılır. Bu durum, bireylerin özgürlüklerini ellerinden alarak, onları zor koşullar altında çalışmaya zorlayan bir düzenin parçası haline getirir. Borç esareti, bireylerin ekonomik çaresizliklerini kullanarak onları istismara açık hale getiren bir sistemin yansımasıdır. Borç esareti genellikle bireylerin kendi borçlarından kaynaklanıyor gibi görünse de, bu durum bazen nesilden nesile aktarılabilir. Örneğin, bir bireyin ailesi tarafından alınmış ve ödenememiş borçlar, çocuklarına ya da torunlarına devredilebilir. Böylece, borç esareti yalnızca bir bireyi değil, o bireyin tüm ailesini etkileyen bir döngü haline alır. Bu, borçlu bireylerin çocuklarının da aynı koşullarda yaşamaya ve çalışmaya mahkûm edilmesi anlamına gelir. Özellikle yoksul ve kırılgan topluluklarda, bu tür borç ilişkileri insanların hayatlarının büyük bir kısmını şekillendirebilir ve kuşaklar boyunca sürebilir. Borç esaretinin en sık görüldüğü alanlar, ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarına ve iş piyasalarının yapısına bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Ancak, bu sömürü biçimi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde farklı iş sektörlerinde yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarım, inşaat, madencilik, tekstil gibi fiziksel emeğe dayalı sektörler, borç esareti kurbanlarının en çok çalıştırıldığı alanlar arasında yer alır. Bu sektörlerde çalışan bireyler, genellikle düşük ücretler karşılığında aşırı uzun saatler boyunca ağır koşullarda çalışmaya zorlanır. Çoğu zaman, aldıkları ücretler borçlarının faizlerini bile ödemeye yetmediği için borç miktarı giderek artar ve bireyler bu döngüden çıkamaz hale gelir (Duymaz, 2013).

Borç esareti, belirli bölgelerde özellikle yaygındır. Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Karayipler gibi ekonomik eşitsizliklerin yüksek olduğu bölgelerde, bu sömürü biçimi sıkça görülmektedir. Bu bölgelerde, ekonomik zorluklar içindeki bireyler ya da aileler, borçlarını ödeyebilmek için düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmaya zorlanır. Myanmar gibi bazı ülkelerde ise borç esareti, devlet tarafından da uygulanabilmektedir. Bu tür durumlarda, bireyler yalnızca özel sektörün değil, aynı zamanda devlet otoritelerinin de baskısı altında kalmaktadır. Borç esaretinin mağdurları arasında çocuklar da önemli bir yer tutar. Çocuklar, ekonomik olarak dezavantajlı ailelerden gelen bireyler olarak, borç esareti sistemine dahil edilebilir ve genellikle tarım, madencilik ya da ev işlerinde çalıştırılabilir. Örneğin, Nepal'de borç esareti kapsamında zorla çalıştırılan otuz binden fazla çocuğun tarım sektöründe istismar edildiği tespit edilmiştir. Çocuklar, hem fiziksel hem de zihinsel olarak bu sömürü biçiminden derin şekilde etkilenmekte, eğitim ve gelişim haklarından mahrum bırakılmaktadır. Borç esareti, modern kölelik sisteminin en karmaşık ve yaygın formlarından biri olarak kabul edilir. Bu sistem, sadece bireyleri değil, onların ailelerini ve topluluklarını etkileyen uzun vadeli bir sorundur. Bu tür sömürü düzenlerine karşı mücadele etmek, uluslararası hukukun, hükümetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çabalarını gerektirir. Mağdurların haklarının korunması, borç esareti döngüsünün kırılması ve bu sistemin kök nedenleriyle mücadele edilmesi, modern kölelik ile savaşmanın en etkili yollarından biri olacaktır (Arslan, 2022).

Organ Ticareti

Organ ticareti, modern kölelik uygulamaları arasında en insani olmayan ve çarpıcı örneklerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu yasa dışı faaliyet, dünya genelinde özellikle ekonomik eşitsizliklerin ve yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu bölgelerde sıkça görülmektedir. Hindistan, Pakistan ve Filipinler gibi ülkeler, organ ticaretinin yoğun olarak gerçekleştiği merkezlerden bazılarıdır. Bu ülkelerdeki yoksul bireyler, genellikle ekonomik çaresizlikleri nedeniyle organlarını satmaya zorlanmakta ya da aldatılmaktadır. Özellikle Hindistan'da, borçlarını ödeyemeyen bireylerin organlarının borca karşılık bir tür teminat olarak alındığına dair belgelenmiş vakalar bulunmaktadır. Bu durum, organ ticaretinin yalnızca bireysel bir sorun olmaktan çıkıp, sistematik bir sömürü biçimine

dönüştüğünü göstermektedir. Organ ticareti mağdurları genellikle zorla ya da aldatılarak bu süreçlere dahil edilmektedir. Bazı durumlarda, mağdurlar iş vaadiyle ya da borçlarından kurtulacaklarına dair sözlerle kandırılmakta ve kendilerini yasa dışı organ nakli ağlarının içinde bulmaktadır. Bu insanlar, organlarının alınmasının ardından çoğu zaman ameliyat sonrası gerekli tıbbi bakımı alamamakta ve ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Organlarını kaybeden bireyler, bağışıklık sistemlerinin zayıflaması, enfeksiyonlar ve organ yetmezliği gibi sorunlar nedeniyle uzun vadeli fiziksel ve psikolojik zarar görmektedir. Tıbbi bakım eksikliği nedeniyle bu mağdurların önemli bir kısmı yaşamını yitirmekte, hayatta kalanlar ise sağlık durumlarının kötüleşmesi nedeniyle çalışamaz hale gelmektedir. Bu durum, mağdurları yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ekonomik anlamda da derin bir çöküşe sürüklemektedir. Hindistan'daki vakalar, organ ticaretinin nasıl sistematik bir hal aldığını gözler önüne sermektedir. Özellikle kırsal kesimlerde yaşayan ve borçlarını ödeyemeyen bireyler, çoğu zaman organlarını borç karşılığında vermeye zorlanmaktadır. Bu tür bir düzen, bireyleri sadece ekonomik sömürüye değil, aynı zamanda yaşam haklarının ihlaline de maruz bırakmaktadır. Benzer şekilde, Pakistan ve Filipinler'de de benzer yapılar olduğu ve bu ülkelerde yoksul bireylerin ekonomik çaresizlikleri nedeniyle organlarını satmak zorunda bırakıldıkları rapor edilmiştir. Bu ülkelerdeki yasal düzenlemelerin eksikliği ve uluslararası organ nakli ağlarının etkisi, sorunun daha da büyümesine neden olmaktadır (Bales, 2002).

Organ ticareti yalnızca ekonomik nedenlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda mağdurların sosyo-ekonomik durumlarına da bağlı olarak farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Örneğin, ekonomik olarak dezavantajlı bireyler, yasadışı organ nakli operasyonlarına maruz kalırken, bu işlemlerde kullanılan tıbbi ekipmanların yetersizliği ve hijyen standartlarının düşük olması, mağdurların sağlık durumunu daha da kötüleştirmektedir. Mağdurların büyük bir kısmı, ameliyatlardan sonra çalışamaz hale gelmekte ve bu durum onları daha da derin bir yoksulluğa sürüklemektedir. Ekonomik bağımsızlıklarını kaybeden bireyler, çoğu zaman borçlarını ödeyemedikleri için yeniden farklı sömürü biçimlerine maruz kalmaktadır. Organ ticareti aynı zamanda ciddi bir insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir. Bu faaliyet, bireylerin beden bütünlüğü ve yaşam hakkını ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda mağdurların insanca yaşam koşullarını da ortadan kaldırır. Uluslararası düzeyde, organ ticaretine karşı mücadele etmek için bir dizi önlem alınmaktadır. Bu önlemler arasında farkındalık kampanyaları, yasa dışı organ nakli ağlarının çökertilmesi ve mağdurlar için rehabilitasyon programlarının oluşturulması yer almaktadır. Ancak, bu tür faaliyetlerin kökünden engellenebilmesi için daha geniş çaplı uluslararası iş birliği ve ekonomik eşitsizliklerin azaltılması gerekmektedir. Organ ticaretinin mağdurlar üzerinde bıraktığı kalıcı etkiler, bu yasa dışı faaliyetin sadece bireysel bir sorun olmadığını, aynı zamanda küresel bir insan hakları sorunu olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Dereboylular, 2019).

Cinsel Sömürü

Cinsel sömürü, modern kölelik uygulamaları arasında en yaygın ve karşımıza çıkan türlerden biridir. Bu uygulama, bireylerin zorla veya manipülasyonla cinsel ilişkiye girmeye mecbur bırakılmalarını ve bu şekilde gelir elde edilmesini içerir. Dünya genelinde farklı şekillerde ve yoğunluklarda görülen cinsel sömürü, özellikle modern kölelik türlerine göre daha fazla ülkede yayılma göstermektedir. Bu durum, cinsel sömürünün ne denli küresel bir boyut kazandığının ve pek çok farklı kültür ve toplumda kabul gördüğünün bir göstergesidir. Cinsel sömürü ile, kişinin kendi iradesiyle para karşılığı cinsel ilişkiye girmesi arasındaki belirleyici fark, genellikle zorla çalıştırma ve mağdurların üzerinde uygulanan baskılarla açığa çıkar. Zira zorla cinsel sömürü, bir kişinin rızası dışında ve ekonomik veya sosyal baskılarla gerçekleştirilen bir eylem halini alır. Cinsel sömürü, insan ticaretiyle yakından ilişkilidir. İnsan ticareti, özellikle mağdurların başka ülkelere taşınmasıyla tanınsa da, cinsel sömürüde her zaman böyle bir taşınma durumu söz konusu olmayabilir. Ancak, çoğu

durumda cinsel sömürüye uğrayan bireyler, başlangıçta daha iyi bir yaşam umuduyla veya iş bulma vaadiyle kandırılmaktadır. Özellikle sahte iş fırsatları sunan ajanslar, mağdurları tuzağa düşürmekte ve onları iş bulma amacıyla aldatarak cinsel sömürüye itmektedir. Bu bireyler, ardından büyük borç yükleri altına sokulmakta ve yasal olmayan işler yapmak zorunda bırakılmaktadır. Bu tür sahtekâr ajanslar, mağdurları başlangıçta aldatici vaatlerle kandırırken, sonunda onları cinsel sömürüye zorlamakta ve bu kişiler, durumdan kaçmakta güçlük çekmektedirler (Bal, 2019).

Cinsel sömürde mağdurların başka bir ülkeye taşınması her zaman gerekli değildir. Zira, bazen fahişelik ya da zorla cinsel ilişkiye girme, mağdurların bulundukları yerlerde müşteriler tarafından talep edilmektedir. Bu durumda, mağdurlar başka bir ülkeye taşınmadan, bulundukları bölgelerde fahişelik ya da cinsel sömürüye zorlanırlar. Ancak, cinsel sömürü ve insan ticareti arasındaki kesişim noktalarını anlamak, bu tür suçların daha derinlemesine analiz edilmesini sağlar. Zira, cinsel sömürü mağdurlarının durumu, aynı zamanda başka ülkelere taşınan insan ticareti mağdurlarının durumuyla benzerlikler gösterir. Her iki durumda da, mağdurların insan hakları ihlal edilmekte, fiziksel ve psikolojik sağlıkları tehlikeye atılmakta ve yaşamları kontrolsüz bir şekilde sömürülmektedir. Cinsel sömürü, insan ticaretinin bir türü olarak, yerel ve uluslararası düzeyde çok büyük bir sorunu işaret eder. Cinsel sömürüye uğrayan bireyler, hem fiziksel hem de duygusal açıdan uzun süreli zararlara maruz kalmaktadırlar. Çoğu zaman, bu bireyler çevrelerinden ya da hükümetlerden destek almakta güçlük çekerler, çünkü bulundukları durum onları sürekli olarak izole etmektedir. Cinsel sömürü, bu nedenle yalnızca bireylerin değil, toplumların da ciddi bir travma yaşamasına yol açan, derinlemesine çözümler gerektiren bir suçtur. İnsan ticaretiyle bağlantılı olarak bu sorunun üstesinden gelmek için küresel bir yaklaşım, yasal düzenlemeler ve sosyal hizmet programlarının geliştirilmesi kritik öneme sahiptir. Cinsel sömürü mağdurlarının yaşadıkları zorlukları ve sıkıntıları, sadece yerel ya da ulusal düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası bir perspektiften de ele almak gereklidir. Bu sorunun çözülmesi için farkındalık yaratmak ve bu tür suçlara karşı etkili mücadele yolları geliştirmek, toplumların güvenliğini ve insan haklarını savunma noktasında büyük önem taşır (Bales, 2002).

Çocukların Sömürülmesi

Çocukların maruz kaldığı sömürü, modern kölelik uygulamaları arasında önemli ve dikkat çekici bir yer tutmaktadır. Çocuklar, fiziksel ve duygusal açıdan savunmasız olmaları nedeniyle, istismara açık bir grup olarak modern kölelik türlerinin neredeyse tümünde hedef alınmaktadır. Çocukların bu savunmasız halleri, onları kaçırma, zorla çalıştırma, cinsel sömürü gibi çeşitli kölelik biçimlerinin mağdurları haline getirmektedir. Bu tür istismarların temelinde, çocukların zayıf birer birey olarak toplumsal yapıların dışlanmış gruplarından olması ve genellikle koruma veya destekten mahrum bırakılmaları yatmaktadır. Bu durum, çocukları daha kolay hedef haline getirirken, modern kölelik uygulamalarının da en kırılgan noktalarından birini oluşturur. Çocukların maruz kaldığı sömürü sadece fiziksel ve psikolojik sömürüyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda yasa dışı evlat edinme gibi daha karmaşık ve yasadışı uygulamalara da yol açmaktadır. Evlat edinme işlemleri, özellikle gelişmiş ülkelerde, uzun ve sıkı denetimlere tabi tutulmakla birlikte, bazı durumlarda yasa dışı yollarla bu süreçler gerçekleştirilmektedir. Çocuklar, evlat edinme amacıyla ticarete konu edilmekte ve yasal prosedürlerin zorlukları nedeniyle zengin ülkelerdeki ailelere yasadışı yollarla satılmaktadır. Bu tür uygulamalar, çoğunlukla yoksul ve gelişmekte olan ülkelerde meydana gelmekte, ekonomik zorluklar içinde olan aileler, çocuklarını yaşam şartlarını iyileştirme umuduyla bu tür yasa dışı ticaret ağlarına dahil edebilmektedir. Çocuklar, bu süreçte yalnızca fiziksel olarak kaçırmakla kalmaz, aynı zamanda onların kimlikleri, aile bağları ve geleceği de çalınmış olur (Duymaz, 2013).

Çocukların evlat edinme amacıyla satılması, yalnızca bu çocuklar üzerinde değil, aynı zamanda onları sahte ailelere teslim eden toplumlar üzerinde de kalıcı etkiler bırakmaktadır. Bu tür

evlat edinme işlemleri, çocukların hem ailelerinden hem de kültürel bağlarından kopmalarına yol açarken, aynı zamanda onları yıllar süren psikolojik ve duygusal zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Çocukların bu şekilde sömürülmesi, hem onların insan hakları hem de gelişim süreçleri üzerinde uzun vadeli olumsuz etkiler yaratır. Yasal evlat edinme prosedürlerinin zorluğu ve bazen bu süreçlerdeki yetersiz denetimler, yasa dışı evlat edinme ticaretinin yayılmasına olanak tanır. Çocukların maruz kaldığı sömürü, yalnızca bir ulusal sorun değil, aynı zamanda küresel çapta ele alınması gereken, ciddi bir insan hakları ihlalidir. Bu tür uygulamaların önlenmesi için, çocukların korunması adına güçlü yasalar, etkin denetim mekanizmaları ve toplumsal farkındalık yaratılması büyük önem taşır. Çocukların güvenliği, toplumların gelişimi açısından hayati bir önem taşıdığından, her düzeyde bu tür insan ticareti ve evlat edinme suiistimallerine karşı etkin bir mücadele yürütülmesi gereklidir (Koca, 2022).

Hukuki düzenlemelere rağmen çocukların ihtiyaç duyduğu yaşam koşullarının tam olarak sağlanamadığı düşünülmektedir. “Çocuğun yüksek yararı” ilkesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (ÇHS) temel kavramlarından biridir ve birçok ulusal ve uluslararası belgede yer almaktadır. ÇHS’nin 3. maddesi, çocukla ilgili tüm kararlarda bu ilkenin temel düşünce olması gerektiğini açıkça belirtmiştir. Komiteye göre bu kavram; ebeveynlerden ayrılma, aile birleşimi, alternatif bakım, evlat edinme ve ceza yargılamalarında çocukların korunması gibi birçok maddede yer bulmakta, aynı zamanda çocuk fuhuşu ve pornografisiyle mücadeleye ilişkin protokollerde de vurgulanmaktadır (Altınsoy, 2022).

Çocuğun yüksek yararı üç yönlü bir kavramdır: temel hak, hukuki yorum ilkesi ve usul kuralı. Bir konuda farklı yararlar çatıştığında çocuğun yararının öncelikli olarak gözetilmesi gerekir. Yorum farklılıklarında da çocuk lehine olan yaklaşım tercih edilmelidir. Ayrıca, karar alma süreçlerinde çocuğun bu karardan nasıl etkileneyeceği değerlendirilip kararın gerekçesinde bu etki açıkça belirtilmelidir. Bu yönüyle çocuğun yüksek yararı ilkesi, çocuğun sürekli gelişimini destekleyen, dinamik ve kapsamlı bir rehber olarak tüm çocuk politikalarının merkezinde yer almalıdır (Gündüz Çoban, 2023).

Görüldüğü üzere çocukluk kavramı, hukuk sistemlerinde yaşa dayalı bir statüyle tanımlanırken, bu tanım çocuğun bireysel gelişimi ve olaylara özgü yeterliliklerini göz ardı etme riskini taşımaktadır. Çocuğun hukuki ehliyeti, yalnızca kronolojik yaşa indirgenmemeli; bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim düzeyi ile değerlendirilmelidir. Özellikle insan ticareti ve çatışma ortamlarında yer alan çocuklar söz konusu olduğunda, bu tür durumlara ilişkin uluslararası hukuk belgeleri arasında yaş sınırı bakımından görülen farklılıklar, uygulamada önemli sorunlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, Cenevre Sözleşmeleri’nin 8/2/e bendinde çatışma durumundaki çocukların yaş sınırı 15 olarak belirlenmişken, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) her bireyin 18 yaşına kadar çocuk sayılacağını kabul etmektedir. Uluslararası insan hakları hukukunun genel eğilimi de bu yöndedir. Bu durumda çatışma alanındaki çocukların hangi hukuk normları çerçevesinde değerlendirileceği, yaş sınırlarının ötesinde, çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve maruz kaldığı risklerin boyutu gözetilerek belirlenmelidir. Zira çocukların insan ticareti gibi ağır insan hakları ihlallerinin konusu olmaları, sadece mağduriyetlerini değil, aynı zamanda korunma gerekliliklerini de artırmaktadır. Bu tür ihlallerin çocuk açısından köleliğe varan sonuçlar doğurması, hukukun koruyucu yönünün daha belirgin bir şekilde devreye girmesini zorunlu kılar (Altınsoy, 2022).

1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri dört temel sözleşmeden oluşmakta olup, kara savaşlarında yaralı ve hastaların korunması (1 No.lu), deniz savaşlarında kazazede ve yaralıların korunması (2 No.lu), savaş esirlerinin korunması (3 No.lu) ve sivilin korunması (4 No.lu) ilkelerini kapsamaktadır. Bu sözleşmelere ek olarak kabul edilen 1 No.lu Ek Protokol, uluslararası silahlı çatışmalarla; 2 No.lu Ek Protokol ise uluslararası olmayan silahlı çatışmalarla ilgilidir. Her iki protokolde de insancıl hukuk ilkeleri olan “insanilik”, “ayırt etme” ve “orantılılık” temel alınmakta, özellikle silahlı çatışmalara katılmayanların korunmasına öncelik verilmektedir. Ek 2 No.lu

Protokol'ün 4. maddesi, çocuklar başta olmak üzere çatışmalara katılmayan sivillere yönelik öldürme, işkence, terör, fuhuşa zorlama gibi insan onuruna aykırı fiilleri yasaklamakta; 13. maddesi sivillerin korku ve dehşete karşı korunması gerektiğini, 14. maddesi ise sivillerin yaşamını sürdürebileceği tarım alanları ve su kaynaklarının yok edilmesini yasaklamaktadır. Ayrıca, 17. madde ile sivillerin yer değiştirmesine yalnızca güvenlik ve zorunlu askeri nedenlerle izin verilmektedir. Çocukların silahlı çatışmalarda korunması açısından en önemli belgelerden biri, Çocuk Haklarına Sözleşme'ye (ÇHS) ek olan Silahlı Çatışmalarda Çocukların Katılımına Dair Protokol'dür. Bu protokol, taraf devletlerin silahlı kuvvetlerine 18 yaşından küçük bireylerin alınmasını ve çatışmalara doğrudan katılımını önlemek için tüm önlemleri almasını zorunlu kılar. "Doğrudan katılım" ifadesi yalnızca çatışmada silah kullanmayı değil, aynı zamanda keşif, casusluk, erzak taşıma gibi askeri faaliyetleri de kapsamaktadır. UNICEF'in yorumlarına göre, mutfak hizmetleri ya da kurye gibi görevler de doğrudan katılım sayılmaktadır. Protokol uyarınca, devletlerden çocukların çatışmalara dahil olmaması için aldıkları yasal, idari ve diğer önlemleri raporlamaları istenmektedir. Bazı ülkeler, örneğin Birleşik Krallık ve Vietnam, olağanüstü durumlarda 18 yaş altı bireylerin çatışmalarda bulunabileceğini belirtmiş olsa da, protokol genel olarak çocukların silahlı çatışmalardan mutlak şekilde korunmasını amaçlamaktadır (Altınsoy, 2022).

Birçok bölgede çocukların silahlı gruplar tarafından istismarı, çatışmanın en trajik ve görünmeyen yüzlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sudan, Afganistan ve Suriye gibi ülkelerde çocukların silahlı çatışmalara zorla katıldıkları, kaçırıldıkları ve türlü istismar biçimlerine maruz kaldıkları belgelenmiştir. Uganda'da LRA gibi örgütler, teokratik bir devlet kurma hedefiyle yerel inanç sistemlerini ve dini öğretileri kullanarak çocukları silahlı eylemlere dâhil etmektedir. Bu çocuklar çoğunlukla okullarda hedef alınmakta, çeşitli yöntemlerle örgüte dâhil edilmekte ve örgüt içi baskılarla dışarıya çıkmaları engellenmektedir. Örgütler çocukları sadece savaşçı değil, aynı zamanda haberci, hamal, hizmetli gibi çok çeşitli görevlerde kullanmakta, özellikle kız çocukları cinsel şiddet ve tacize maruz kalmaktadır. Bu sistematik istismar, çocukların yaşadıkları topluma yabancılaştırılması ve örgüt içi itaate zorlanması ile sonuçlanmakta, böylece çocuğun fiziksel ve psikolojik olarak örgüte bağımlı hale gelmesi sağlanmaktadır. Öte yandan, sosyal medya ve modern iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, örgütlerin propaganda yöntemleri de çeşitlenmiştir. IŞİD gibi yapılar, Avrupa'daki çocukları sosyal medya aracılığıyla kendi kamplarına çekerek, onları Rakka, Tel Abyad gibi bölgelere getirmiş ve burada yine propaganda, izolasyon ve baskı yöntemleriyle kontrolleri altına almıştır. Bu çocukların örgüte dair algıları çoğu zaman naif sorularla kendini gösterirken, aslında örgütün çocukları nasıl bilinçli bir şekilde hedef aldığını da gözler önüne sermektedir. Kaçırılan çocukların, hem kendi ailelerinden hem de toplumsal bağlarından koparılması; onları daha savunmasız, daha boyun eğici ve daha kolay yönlendirilebilir hale getirmektedir. UNICEF ve BM Güvenlik Konseyi gibi kurumlar, çocukların bu çatışmalarda nasıl savaşçı, casus ya da hizmetli olarak kullanıldığını belgeleyen birçok rapor sunmaktadır. Ancak çocukların istismarı yalnızca fiziksel zorlamayla sınırlı kalmamakta; psikolojik travmalar, sosyal dışlanma ve kimlik krizleriyle de derinleşmektedir. Bu durum, yalnızca savaş suçları açısından değil, aynı zamanda insanlık onurunun en temel düzeyde ihlali olarak değerlendirilmelidir (Altınsoy, 2022).

Sonuç ve Öneriler

Modern kölelik, geçmişteki kölelik sistemlerinin izlerini taşıyan ancak günümüz toplumlarında daha karmaşık, gizli ve sofistike biçimlerde devam eden bir olgudur. Geçmişte kölelik, daha açık ve yasal bir şekilde düzenlenmişken, günümüzde kölelik genellikle gizlenmiş ve çoğu zaman uluslararası sınırları aşan illegal ağlar aracılığıyla sürdürülmektedir. Modern kölelik, insan ticareti, zorla çalıştırma, çocuk işçiliği, borç esareti, organ ticareti ve cinsel sömürü gibi bir dizi farklı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bu olgular, dünya genelinde milyonlarca insanı etkileyen ve çoğunlukla ciddi hak

ihlallerine yol açan toplumsal ve etik sorunlardır. Ancak, bu modern kölelik biçimlerinin en büyük zorluklarından biri, gizliliklerinin yüksek olması ve çoğu zaman mağdurların bu durumdan habersiz veya korku içinde olmalarıdır.

Özellikle insan ticareti, zorla çalıştırma ve çocuk işçiliği gibi kölelik biçimleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki çok sayıda birey için hala ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. İnsanlar, genellikle aldatılarak ya da zorla bir yerden başka bir yere taşınmakta ve çeşitli zorla çalıştırma biçimlerine tabi tutulmaktadır. Çocuk işçiliği, yalnızca ekonomik zorunluluklar ve ailevi baskılar nedeniyle artan bir sorun olmanın ötesinde, çocukların eğitim haklarından mahrum kalmalarına, sağlıksız ortamlar ve tehlikeli işlerde çalıştırılmalarına neden olmaktadır. Çocukların fiziksel ve psikolojik olarak zarar görmesi, modern köleliğin en acımasız yönlerinden biridir.

Borç esareti de modern köleliğin önemli bir biçimidir. Borçlarını ödeyemeyen insanlar, iş yerlerinde, evlerinde ya da çeşitli sektörlerde esir alınarak, onlardan istenen iş gücünü sunmak zorunda bırakılmaktadır. Bu tür borç esaretinde, insanlar ekonomik çıkmazlar içinde sıkışmışken, özgürlüklerinden mahrum bırakılmakta ve çoğu zaman yaşamları boyunca bu borçları ödeyemez bir hale gelmektedirler. Ayrıca organ ticareti, özellikle yoksul bölgelerde artan bir sorun olarak ön plana çıkmaktadır. Organ ticareti, en savunmasız olan bireyleri hedef alarak, onları ölümcül bir şekilde sömürmekte ve ticari kazançlar sağlanmaktadır. Bu uygulama, modern köleliğin en ölümcül ve en tehlikeli boyutlarından biridir.

Modern köleliğin bir diğer yaygın biçimi ise cinsel sömürüdür. İnsanlar, genellikle aldatılarak ya da tehdit edilerek, fuhuşa zorlanmakta ve uzun süre boyunca cinsel istismara uğramaktadırlar. Bu tür bir kölelik biçimi, yalnızca bireylerin bedenlerine yönelik değil, aynı zamanda zihinsel ve psikolojik sağlıklarına da zarar vermektedir. Cinsel kölelik, cinsel sömürdeki ekonomik, sosyal ve kültürel eşitsizliklerin bir yansıması olarak, global ölçekte yaygınlaşan bir sorundur.

Modern köleliğin bu farklı türleri, yalnızca bireysel yaşamları değil, aynı zamanda toplumların genel yapısını, etik değerlerini ve insan hakları anlayışlarını da tehdit etmektedir. Bu durum, aynı zamanda küresel kalkınma hedeflerinin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Çünkü kölelik, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirirken, ekonomik ve sosyal kalkınmayı engelleyen bir olgu olarak, toplumların sürdürülebilir bir gelişim göstermelerini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, köleliğin tüm biçimlerinin ortadan kaldırılması, sadece bir etik sorumluluk değil, aynı zamanda küresel anlamda eşitlik, insan hakları ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından da kritik bir gerekliliktir.

Köleliğin sona erdirilmesi için atılacak adımlar, çok boyutlu ve çok düzeyli bir yaklaşımı gerektirmektedir. İlk olarak, toplumsal farkındalığın artırılması, bu sorunun çözülmesinde temel bir rol oynamaktadır. Küresel ölçekte köleliğe karşı farkındalığın artırılması, kamuoyunun bu konuda bilinçlenmesi, kölelik karşıtı yasaların güçlendirilmesi ve köleliğin izlerinin toplumlardan silinmesi için önemli bir adım olacaktır. Aynı zamanda, uluslararası ve yerel düzeyde güçlü hukuki düzenlemeler ve uygulamalar gereklidir. Uluslararası işbirliği ve yasal sistemlerin birbirini tamamlayan biçimde çalışması, köleliği sona erdirmeye adina kritik bir öneme sahiptir.

Ancak, sadece hukuki düzenlemeler yeterli olmayacak, etkili mücadele stratejileri de geliştirilmelidir. Eğitim, iş gücü piyasasında eşitlik, ekonomik fırsatların artırılması ve özellikle savunmasız grupların korunması, köleliğin ortadan kaldırılmasında önemli unsurlar arasında yer almalıdır. Ayrıca, kölelikten mağdur olan kişilerin yeniden topluma kazandırılmaları ve rehabilitasyon süreçlerinin sağlanması da büyük bir gerekliliktir. İnsan hakları kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve uluslararası toplum, bu soruna karşı etkili bir küresel dayanışma geliştirmelidir. Modern kölelik, sadece bireysel değil, toplumsal bir sorun olarak görülmeli ve küresel ölçekte ortak bir mücadeleyle sona erdirilmelidir.

Sonuç olarak, modern kölelik, küresel ölçekte insan hakları ihlallerine yol açan en acil ve karmaşık sorunlardan biridir. Toplumsal farkındalık artırılarak, güçlü hukuki düzenlemelerle ve etkili mücadele stratejileriyle, bu kölelik biçimlerinin ortadan kaldırılması mümkündür. İnsanlık, geçmişin hatalarından ders çıkararak, modern köleliğin sona erdirilmesine yönelik adımlar atmalı ve eşitlik, özgürlük ve insan

Köleliğin Hukuki ve Coğrafi Dönüşümü: Antik Roma'dan Günümüze Küresel
Bir İnsan Hakları Sorunu

hakları adına bu sorunu çözmeye yönelik kararlı bir duruş sergilemelidir.

Kaynakça

- Akaydın, M. A., Hamidullah, M. (2002) Köle, TDV İslam Ansiklopedisi, 26, s.237-246.
- Akbel, M. (2017). Osmanlı Başkentinde Kölelerin Durumu ve Azadları: Galata Örneği (1718-1730). Tarih ve Gelecek Dergisi, 212-238.
- Aksın, A., Baytimur, S. O. (2015), Osmanlı Devleti'nde Hapis Cezaları ve Uygulamaları (1791-1808), XVI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler, IV.Cilt, I.Kısım, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 11-25.
- Aktoprak, V. (2007), İslam Hukukunda Kadınların Köleliği ve Hakları, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı.
- Akurgal, E. (2003). Anadolu Uygarlıkları (8. Basım). Net Turistik Yayınları, İstanbul.
- Akyüz, Faruk. (2020). Asur Belgelerinde Kan Parası. Belleten. 84 (301). 887-906.
- Altınsoy, Z. D. (2022). Uluslararası Hukukta İnsan Ticareti Suçunun Silahlı Çatışmalarda Çocuklar Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunsoy, N. (2019). Selçuklu Anadolu'sunda Kölelik, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3, (3), s.338-349.
- Arslan, Ç. (2004). İnsan Ticareti Suçu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 53(4), 19-84.
- Arslan, K. O. (2022). Modern Kölelik Olgusu Karşısında İHAM'ın Dar Yorumunun Yetersizliği ve Öneriler, TBB Dergisi, 34(159), 319-336.
- Bagatur, S. (2011), Osmanlı'da Kölelik, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı.
- Bahar, H. (2019). Eskiçağ Uygarlıkları (8. Basım). Kömen Yayınları, Konya.
- Bakır, Z. Z. (2016). Modern Kölelik, İnsamer Yayınları, İstanbul.
- Bakırcı, G. (2008). Antik Yunan Düşüncesinde Kölelik, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 63 (01), 17-54.
- Bal, A. (2019). Kölelik, Zorla Çalıştırma Ve Benzer Uygulamalara İlişkin Yasağın Uluslararası Hukuk Ve AİHM İçtihatları Çerçevesinde Gelişimi, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, (2), 55-112.
- Bales, K. (2002). Kullanılıp Atılanlar: Küresel Ekonomide Yeni Kölelik, Çev. P. Ögünç, Çitlembik Yayınları, İstanbul.
- Bauer, S. W. (2015). Dünya Tarihi: İlkçağ En Eski Göçebe Halklardan Roma İmparatorluğu'nun Çöküşüne I (2. Basım). (M. Doğan, Çev.). Say Yayınları, İstanbul.
- Bayarslan, H. (2017), Osmanlı Devleti'nde Köleleştirme ve Azad Etme Yöntemleri, ulakbilge, C.5, S.10, 439-452.
- Boratav, P. N. (1982), Folklor ve Edebiyat 1, Adam Yayıncılık.
- Buckland, W. W, The Roman Law of Slavery: The Condition of the Slave in Private Law from Augustus to Justinian (Roman Law of Slavery), Cambridge, 2010.
- Çakır, İ. E. (2014), Osmanlı Toplumunda Köle ve Câriyeler, Sofya 1550-1684, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.36, 201-216.
- Çelik, H. (2011). Kur'anı- Kerim'de Cariyelerle Evlilik Meselesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (18), s.137-174.
- Çoban B.G. (2023). Velayeti Annede Bulunan Çocuk ile Baba Arasında Kişisel İlişkinin Sağlanmadığı Hallerde Çocuğun Üstün Yararı Açısından Soyadı, Yeni Fikir Dergisi, 15 (30), 49-59, DOI: 10.57205/yenifikirjournal.1283849.
- Dereboylular, Ö. (2019). Kölelik ve Kulluk Yasağının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Kararları ışığında Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21, Özel Sayı, 2583-2628.

- Diakov, V. Kovalev, S. (2019). İlkçağ Tarihi-2: Roma (Çev.: İnce, Ö.), Yordam Kitap.
- Digest (2005) In Women's Life in Greece and Rome. Mary R. Lefkowitz and Maureen B. Fant (Ed.) The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Dinçer, M. (2017), Çivi Yazılı Metinlerde "Borç Köleliği" Olgusu, Amasya Sosyal Bilimler Dergisi (asobid), 1(1), 21-40.
- Di Marzo, S. (1959). Roma Hukuku, (Çev.: Umur, Z.), İstanbul.
- DuBois P (2003) Slaves and Other Objects (University of Chicago Press, Chicago).
- Duman, M. Z. (2011). İslam'ın Köle ve Cariye Sorununa Yaklaşımı, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 29 (1), 1-54.
- Duymaz, E. (2013). Modern Kölelik: Avrupa Konseyi Hukukunda Kölelik, Kulluk ve Zorla Çalıştırma Yasakları Üzerine Bir İnceleme, Legal Hukuk Dergisi, 11(123), 67-104.
- Erdem, H. (2004). Osmanlıda Köleliğin Sonu (1800-1909), çev. Bahadır Tırnakçı, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Ergin, M. (2018), Dede Korkut Kitabı 1-2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ertaş, M. (2021), Câhiliye Dönemi Şairlerinden Antere B. Şeddâd'ın Hayatı ve Edebi Kişiliği, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.8, S.1, 37-64.
- Finley MI (1980) Ancient Slavery and Modern Ideology. (The Viking Press, New York).
- Freeman C (2003) Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları (Dost Kitabevi, Ankara).
- Gordlevski, V. (1988). Anadolu Selçuklu Devleti, çev. Azer Yaran, Onur Yayınları, Ankara.
- Göçemen, Y. (2015), Antere B. Şeddâd'ın Hayatı ve Şiirlerinde Hamâset Teması, Sosyal Bilimler Dergisi, C.5, S.10, 46-80.
- Göksu, E. (2007). Türkiye Selçuklu Devletinde Gulâm Eğitimi ve Gulâmhâneler,
- Göksu, E. (2011). Alptegin: Köle Pazarından Gazne Tahtına, Türk Dünyası Araştırmaları, 96 (1919, s.97-116. Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, 7 (24), s.65-84.
- Güler, Ü. (2021), Osmanlı Diyarbakiri'nde Köle ve Câriyeler (18. ve 19. yy.), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.60, 29-56.
- Hamdullâh Müstevfî-i Kazvînî, (2015). Târîh-i Güzide (Zikr-i Pâdişâhân-i Selçukiyân), ed. Erkan Göksu, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Hanılçe, M. (2020), Osmanlı Devleti'nde Bir Ceza İnfaz Kurumu Olarak Hapishaneler ve Kadınlar, Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.4, S.2, 406-436.
- Homer (2006) İliada, çev. Azra Erhat ve A. Kadir. (Can Yayınları, İstanbul).
- Honoré AM (1961) Ownership. A.G. Guest (Ed.) Oxford Essays in Jurisprudence. (s. 107-147). Oxford University Press, Oxford.
- Hopkins K (1993) Novel Evidence for Roman Slavery. Past and Present 138: 3-27.
- Hunnings L (2011) Paradigms of execution: managing slave death from Homer to Virginia. R. Alston, E. Hall ve L. Proffitt (Ed.) Reading Ancient Slavery (51-71). Bristol Classical Press, London.
- Kafesoğlu, İ. (2015). Türk Milli Kültürü, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Karakulak, C. (2020). Tarihi Süreç İçerisinde Anadolu Selçuklu Devleti'nde Kölelik Kurumu, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Kılıçkaya, D. (2021), Ahretlikten Küçük Beslemeye Doğru Yolculukta Bir Gazete Hikâyesi İle Bir Şiirin İncelenmesi, Edebî Eleştiri Dergisi, 66-81.
- Kılınç, A. (2015), Klasik Dönem Osmanlı Devleti'nde Uygulanan Kürek Cezasının Hukuki Tahlili, Belleten, C.79, S.285, 531-557.
- Kırlı, H. (2015), Kürek Cezası ve Osmanlı Uygulaması (966-981/1558-1574), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam

Hukuku Bilim Dalı.

- Kesik, M. (2021). Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Koca, S. (2022). Uluslararası Hukukta Kölelik, Köleleştirme Suçu ve İnsan Ticareti, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Kocaaslan, M. (2019), Sarayda Terbiye Olmayan Hiçbir Yerde Terbiye Öğrenemez: 17. Yüzyıl Osmanlı Sarayında Cârîye Eğitimi, Turkish Studies Social Sciences, Vol.14, Issue 4, 1615-1636.
- Koçak, A. Y. (2011), Şair Cârîyeler, Şarkiyat Mecmuası, 35-44.
- Koncu, H. (2012), Klasik Türk Şiirinde Kuyu, Zindan ve Mağaranın Bazı Kullanımları, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 305-329
- Köroğlu K (2015) Eski Mezopotamya Tarihi Başlangıcından Perslere Kadar (İletişim yayınları, İstanbul).
- Köse, M., Küçük, M. (2015), Oryantalizm ve Öteki Algısı, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, C.1, S.1, 107-127.
- Köymen, M. A. (1993). Selçuklu Devri Türk Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Kuhrt, A. (2017). Eski Çağ'da Yakındoğu M.Ö. 3000-330 I-II (4. Basım). (D. Şendil, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Küçükalp, D. (2010), Efendi-Köle Ahlâkı vs. Efendi Köle Diyalektiği, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.29, S.1, 53-63
- Lengelle, M. (1993). Kölelik (1. Basım) (E. Su, Çev.) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Lewis D (2016) Orlando Patterson, property, and ancient slavery: the definitional problem revisited in J. Bodel & W. Scheidel (Ed.) On Human Bondage: After Slavery and Social Death (s. 31-54). MA & Oxford, Malden
- Marcovitz H (2015) The History of Slavery (ReferencePoint Press, San Diego, CA).
- Malay, H. (2010). Çağlar Boyu Kölelik (2.Basım). Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- Naskali-Gürsoy, E. (1992), Destanın Tarifi, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 40, 1-8.
- Nuhoğlu, G. (2013). Gaznelilerde Evlilikler ve Evlilik Âdetleri, İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası, (23), s.91-113.
- Özkan, S. H. (2019), Osmanlı Devleti'nde Köleliğin ve Köle Ticaretinin Hukuki Alt Yapısı, International Euroasia Congress on Scientific Researches and Recent Trends-V, Vol.1, 229-238.
- Özmutlu, G. (2012), IV.Mehmed Dönemi Osmanlı Saray Hareminde Sanatçı Cârîyeler, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Öztürk, S. (2014), XIX. Yüzyıl Osmanlı Ceza Sisteminde Dönüşüm: Zindandan Hapishaneye Geçiş, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Pakalın, M. Z. (1982). Osmanlı Tarih Deyimler ve Terimleri Sözlüğü, I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Parlakoğlu, G. (2018), II.Abdülhamit Dönemi Hapishanelerinin Genel Özellikleri ve Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Parlatır, İ. (1987). Osmanlı Sosyal Hayatından Köleliğin Kaldırılışı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi, 31 (1-2) s.417-420.
- Patterson O (1982) Slavery and Social Death (Harvard University Press, Cambridge MA).
- Pirenne, H. (2013). Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi (6. Basım) (U. Kocabaşoğlu, Çev.) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Raaflaub KA (2007) Origins of Democracy in Ancient Greece (University of California Press, Berkeley).
- Renfrew C, Bahn P (2017) Arkeoloji Kuramlar, Yöntemler ve Uygulama (Homer Kitabevi, İstanbul).

- Rodgers, N. (2020). Antik Yunan (Çev.: Uysal, Ü. E.), Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Roth, T. M. (1995). Law Collections From Mesopotamia And Asia Minor, Scholars Press. Atlanta.
- Sak, İ. (1987). 16. ve 17. Yüzyıllarda Konya'da Kölelik Müessesesi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Salihoğlu, H. (2019), Cahiliyye Dönemi Evsiye Şiir Ekolü, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 19, S.2, 441-459.
- Saygılı, T. (2015). Babil Hukuku ve Hammurabi Kanunları, Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi, 2 (2), 1-22.
- Schiavone, A. (2020). Law, Slaves, and Markets in the Roman Imperial System, Roman Law and Economics, (Ed.: Dari-Mattiacci, G./ Kehoe, D. P.), C. II, Oxford University Press.
- Schwarz, A. B. (1963). Roma Hukuku Dersleri (I. Cilt) (Çev.: Rado, T.), Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul.
- Tahiroğlu, B. (2011), Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik, Journal of Istanbul University Law Faculty, c. 45, sayı. 1-4, 649-676.
- Taşbaş, E. (2018), Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu'da Köle Ticaretini Engelleme Çalışmaları, Akademik İncelemeler Dergisi, 13/2: 119-157.
- Tiro, A. O. (2020). Hititlerde Nüfus Aktarımı ve NAM.RA'lar Konusu, İ. Albayrak (Ed.). Eski Yakındoğu'da Sürgünler (105-128) içinde. Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.
- Tokyürek, H.(2021). Eski Türkçede Kölelik, haz. KaraayakT.,Uzunkaya, U., EsengüBitig, Kesit Yayınları İstanbul.
- Toledano, E. R. (1994). Osmanlı Köle ticareti 1840-1890, çev., Y. Hakan Erdem, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tosun, M. ve Yalvaç, K. (1989). Sümer-Babil-Asur Kanunları ve Ammi-Şaduga Fermanı (2. Basım). TTK Yayınları, Ankara.
- Tutkaoglu, U. C. (2020), Babil Hukukunda Awilum, Meskenum, Wardum, Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi (OANNES),2 (2), 209-2223.
- Umur, Z. (2010). Roma Hukuku: Ders Notları, (Ders Notları), Beta Yayınları, İstanbul.
- Usta, O. (2021). Türk Hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Kölelik, Kulluk ve Zorla Çalıştırma Yasağı, On İki Levha Yayıncılık, Ankara.
- Uyanık, M. Z. (2017), İslam Hukukunda Hapis Cezası Çeşitleri ve Süreleri, ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.8, S.2, 139-164.
- Vernant, J.-P. (2017). Eski Yunan'da Mit ve Toplum, Çev.: Özcan, M. E., Alfa Yayınları.
- Wiedemann, T. (1981). Greek and Roman Slavery, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, Maryland.
- Yaka, Z. (1995), İslâm'da Kölelik, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Hukuku Bilim Dalı.
- Yılmaz, İ. (2001), Arap Şiiri ve Hikâyecilik -Antere Örneği, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.0, S.15, 249-266.
- Yüksel, E. (2017), Osmanlı Cellâtları, Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi, c. 1, sayı. 1, 78-84

Extended Abstract

Modern slavery is a phenomenon that carries the traces of historical slavery systems yet continues in contemporary societies in more complex, concealed, and sophisticated forms. While slavery in the past was openly practiced and legally regulated, modern slavery is often hidden and sustained through illegal networks that frequently operate across international borders. Modern slavery manifests in various forms, including human trafficking, forced labor, child labor, debt bondage, organ trafficking, and sexual exploitation. These phenomena constitute severe social and ethical problems that affect millions of people worldwide and frequently result in grave human rights violations. One of the greatest challenges of these modern forms of slavery lies in their hidden nature and the fact that victims are often unaware of or too fearful to escape their situations.

Particularly, forms of slavery such as human trafficking, forced labor, and child labor remain serious threats for numerous individuals in both developed and developing countries. Victims are often deceived or coerced into relocation and subjected to various forms of exploitation. Child labor, in particular, is not merely a consequence of economic hardship or family pressure; it also deprives children of their right to education and exposes them to unhealthy environments and hazardous work conditions. The physical and psychological harm inflicted on children constitutes one of the most brutal aspects of modern slavery.

Debt bondage is another significant form of modern slavery. Individuals who are unable to repay their debts are held captive in workplaces, homes, or various sectors and are forced to provide labor. In such cases, people trapped in economic hardship are deprived of their freedom and often become unable to repay their debts over the course of their lives. Organ trafficking has also emerged as an increasingly prevalent issue, especially in impoverished regions. This practice targets the most vulnerable individuals, subjecting them to fatal exploitation for commercial gain. Organ trafficking represents one of the most deadly and dangerous dimensions of modern slavery.

Another widespread form of modern slavery is sexual exploitation. Individuals are often deceived or threatened into prostitution and subjected to prolonged sexual abuse. This form of slavery causes not only physical harm but also severe mental and psychological damage. Sexual slavery, as a manifestation of economic, social, and cultural inequalities, is a global problem with far-reaching consequences.

These various forms of modern slavery threaten not only individual lives but also the fundamental structures, ethical values, and human rights frameworks of societies. Moreover, modern slavery poses a major obstacle to global development goals. By deepening social inequalities and obstructing economic and social development, slavery undermines the prospects for sustainable societal progress. In this context, the eradication of all forms of slavery is not merely a moral obligation but also a critical necessity for achieving global equality, human rights, and sustainable development objectives.

Eliminating slavery requires a multidimensional and multi-level approach. First and foremost, raising public awareness plays a fundamental role in addressing this issue. Enhancing global awareness of slavery, fostering public consciousness, strengthening anti-slavery legislation, and eradicating the remnants of slavery from societies are essential steps. Additionally, robust legal frameworks and effective implementation at both international and local levels are necessary. International cooperation and the harmonization of legal systems are of vital importance in the global fight against slavery.

However, legal regulations alone are not sufficient; effective strategies for combating modern slavery must also be developed. Education, labor market equality, the expansion of economic opportunities, and the protection of vulnerable groups are among the key components in eradicating slavery. Furthermore, the reintegration and rehabilitation of victims are of critical importance. Human rights organizations, civil society groups, and the international community must build strong global

solidarity to address this issue. Modern slavery must be recognized not only as an individual problem but also as a societal one, and efforts to combat it must be conducted through collective global action. In conclusion, modern slavery represents one of the most urgent and complex human rights violations on a global scale. Through increased social awareness, strengthened legal regulations, and effective strategies, it is possible to eradicate these forms of slavery. Humanity must learn from the mistakes of the past and take decisive steps toward ending modern slavery, demonstrating a firm commitment to equality, freedom, and human rights.

Ek bilgiler

Çıkar çatışması bilgisi: Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır

Destek bilgisi: Kuşburnu çekirdeği analizlerinde Gümüşhane Ün. Merkez Lab. destek alınmıştır.

Etik onay bilgisi: Araştırmada etik kurul gerekli görülmemiştir.

Katkı oranı bilgisi: Yazarların makaleye katkı oranı Filiz Köksal yüzde seksen, öğrenci Mustafa Aybars Tuğlu ise yüzde otuz oranındadır.

Teşekkür: Araştırmanın ortaya çıkarılması aşamasında küçük katkı sağlamış kişi veya kurumlara teşekkürler belirtilmelidir.